SLEZSKÁ UNIVERZITA
V OPAVĚ
Filozofická-přírodovědecká
fakulta v Opavě

Wojciech Grzędziński

KONSTANCJA LASOTA
Teoretická bakalářská práce

Opava 2024

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ

INSTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE

WOJCIECH GRZĘDZIŃSKI

Wojciech Grzedzinski

Konstancja Lasota

Teoretická bakalářská práce

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozofická-přírodovědeckáfakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Vedoucí práce: **mgA. Arkadiusz Gola, Ph. D.**
Oponent: **prof. Mgr Vaclav Podestat**
Obor: Tvůrčí fotografie

Opava 2024

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2024/2025

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Studentka: Konstancja Lasota

UČO: 61617

Program: Tvůrčí fotografie

Téma práce: T: Wojciech Grzędziński

Téma práce anglicky: T: Wojciech Grzędziński

Zadání: Cílem této práce je představit profil polského fotožurnalisty WojciechaGrzędzińského, který byl v roce 2024 vyhlášen porotou soutěže Grand PressPhoto fotografem 20. století.

Literatura:
GIZA M. H., Artyści mówią. Wywiady z mistrzami fotografii , Wyd. Rosikon press, Warszawa 2011.
DZIWORSKI B., f/5.6, wyd. Migavka Sp. z.o.o., Warszawa 2017.
GALASSI P., DELPIRE R., Henri Cartier-Bresson the man, the image&the world a retrospective. Wyd. Thames&Hudson, Londyn 2012. ISBN: 978-0-500-28642-5.
HACKING J., red. nauk., Historia fotografii. Wyd. ARKADY, Warszawa 2014. ISBN: 978-83-213-4841-4.
MOOR K. , Jacques Henri Lartigue Wynalezienie Artysty, Wyd. Czysty Warsztat. ISBN: 978-83-89945-78-5.
SONTAG S., O fotografii. , Wyd. Karakter, Kraków 2009. ISBN: 978-83-927366-5-3.
GLUZA R. red., Polska i Polacy, Wyd. Press sp. z o.o. sp.k., Poznań 2015.
BANASZKIEWICZ E. red., Prezydentura w obiektywie , Wyd. Kancelaria Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej, Warszawa 2015.
ANTCZAK J., Reporterka. Rozmowy z Hanną Krall. , Wyd. AGORA SA, Warszawa 2015, ISBN: 978-83-268-2222-3.

Vedoucí práce: MgA. Arkadiusz Gola, Ph.D.

Datum zadání práce: 7. 9. 2024

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

Abstrakt

Tato disertační práce popisuje fragmenty tvorby Wojciecha Grzędzińského, jednoho z nejvýznamnějších současných polských fotožurnalistů. Některé texty obsažené v této práci vznikly během setkání a rozhovorů s fotografem a několika jím označenými osobami: Magdalenou Chodownik, Maciejem Stanikem, Pawlem Reszkem a Michalem Mazurkiewiczem. K fotoreportérovi se nevztahuje jediná studie či akademická práce, proto užívám především informace z tématických webových stránek.Tato bakalářská práce obsahuje několik vybraných projektů Wojciecha Grzędzińského. Cílem této práce je představit postavu fotožurnalisty.

Abstract

This dissertation describes fragments of the work of Wojciech Grzedzinski, one of the most outstanding contemporary photojournalists in Poland. Some of the texts included in this work were created during meetings and conversations with the photographer and several people he indicated: Magdalena Chodownik, Maciej Stanik, Paweł Reszka and Michał Mazurkiewicz. There is no single study or academic theses about the photojournalist due to I used primarily informations from web page's conected to topic. The present bachelor's thesis contains a few selected among the many projects of Wojciech Grzedzinski. The purpose of this work is to introduce the figure of the photojournalist.

Klíčová slova

Wojciech Grzędziński, polská fotografie, fotožurnalistika, fotožurnalismus, humanistická fotografie, žurnalistika, válečný fotograf

Keywords

Wojciech Grzedzinski, Polish photography, photojournalism, photojournalism, humanistic photography, journalism, war photographer

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze citované zdroje, které uvádím v bibliografických odkazech.

Souhlas se zveřejněním

Souhlasím, aby tato bakalářská práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

© Konstancja Lasota | ITF FPF Slezské univerzity v Opavě

Děkuji Magdaleně Chodownik, Macieji Stanikovi, Pawlu Reszkovi a Michalu Mazurkiewiczovi za jejich čas a vyprávění. Především však děkuji Wojciechu Grzędzińskému za velkou inspiraci.

Obsah

Úvod 12

Reportáž 18

Wojciech 30

Inspirace 40

Vybrané příběhy 46

Libanon 2006 *51*

Gruzie 2008 *54*

Afghánistán 2008-2013 *59*

Hudební fotograf 2009 *66*

Prezidentský fotograf 2011-2015 *70*

Invokace 2001-2014 *76*

Reminiscence 2013-2016 *80*

Island 2019 *85*

Ukrajina 2014-2024 *90*

P.s. Zde se odehrává válka 102

Příběhy, které chtějí být vyprávěny 110

Seznam ocenění 118

Bibliografie, Internetové stránky 120

Rozhovory 122

Jmenný rejstřík 123

Úvod

Od doby, kdy William Fox Talbot v roce 1835 vynalezl techniku fotogenické kresby, prošel svět fotografie velkým vývojem.[1] Ze zázračného média dostupného vybraným se stal dostupný prostředek komunikace, jazyk současnosti. Kdo z nás namísto zbytečného proudu slov neposlal momentku vyfocenou smartphonem? Ostatně, obrazová výměna informací týkající se událostí i niterných prožitků nás provází od pravěku. Odráží existenciální potřebu zastavit čas, zakonzervovat okamžik, aby se mohl aktuální moment stát nesmrtelným a bylo možné jej sdílet. Jak píše Susan Sontag: *„Fotografie dávají lidem imaginární vlastnictví nereálné minulosti, pomáhají jim také přivlastnit si prostor, v němž se cítí cize.“*[2] Toto emocionální uchopení fotografie a potřeba vyprávět lidské příběhy je hlavním motivem předložené práce. Je to právě pozice fotoreportéra, která v sobě precizně propojuje oba jmenované komponenty. Budeme sledovat práci i osobnost jednoho z nejvýznamnějších fotoreportérů současného Polska, Wojciecha Grzędzieńskiego. V roce 2019 jsem se skrze nábor dostala na workshop fotografické reportáže přímo pod jeho vedením. Věděla jsem, že se setkám se skvělým fotografem. Kurzy se konaly v rámci festivalu FotoCamp pořádaného nedaleko Karpacze, což je pro fotografy něco jako Woodstock pro rockové fanoušky.V tábořišti na úpatí Sněžky přehlušoval neúnavné cvrčky neustálý „cvakot“ závěrky fotoaparátu, v uvolněné atmosféře letních dní probíhaly výstavy fotografií, přednášky, přehlídky portfolií a workshopy.

Wojciech Grzędziński na jezeře Świętajno. Narty, 2024, fot. Robert Danieluk

1 HACKING J. red. nauk. , *Historia fotografii. ,*Wyd. ARKADY, Warszawa 2014, s. 8

2 SONTAG S., *O fotografii. ,* Wyd. Karakter, Kraków 2009, s. 16

Vystoupily osobnosti polské fotografie jako Tomasz Sikora, Czarek Sokołowski, Tomasz-Tomaszewski, Lidia Popiel, Marcin Zaborowski, Adam Nurkiewicz, Maciej Moskwa, Tomasz Lazar a mnoho dalších. Akci organizoval Marek Arcimowicz, fotograf, který již řadu let spolupracuje s National Geographic. Jedinečné kouzlo akce spočívalo v absenci bariér. Kromě pásky na ruce jsme se nijak nelišili. Občas, aniž by si to člověk uvědomil, stál za „velkým jménem" ve frontě na míchaná vajíčka. Organizační schůzka s Grzędzinskim měla proběhnout rychle, večer prvního dne po příjezdu. S pochybnostmi týkajícími se mých schopností i nadcházejících dnů jsem se při pomyšlení na začátek workshopu otřásla. To, co přišlo, mě však příjemně překvapilo. Dodnes si vybavuji onen pocit vzrušení, když jsme se sešli kolem velkého dřevěného stolu v chatě na Camp '66 v počtu patnácti lidí a našim vedoucím byl určen Wojciech Grzędziński. Pro zajímavost, s účastníky těchto kurzů se dodnes setkáváme v Horní Bečvě. Seznámila jsem se zde například s Piotrem Góryjowskim a Bartoszem Frątczakem, kteří jsou v současné době pilnými studenty fotografie na Institutu tvůrčí fotografie v Opavě. Během prvního večera jsme se každý v několika slovech představili, a pak promluvil Wojtek. A byl tak přátelský, veselý, přímý a otevřený, že se polovina mých obav okamžitě vypařila, až zůstaly jen obavy z kvality mých snímků. Workshop však nabízel nepřeberné množství aktivit slibujících rozvoj vlastního talentu. Wojciech Grzędziński se ukázal jako vynikající lektor. Mluvil velmi poutavě, byl vždy pozorný a dobře připravený. Mohli jsme mu položit jakoukoli otázku, Wojtek o svých (nejen) fotožurnalistických zkušenostech mluvil upřímně a otevřeně. Těžké příběhy a důležité fotografie prokládal anekdotami plnými humoru. V praktické části workshopu se snažil každého z nás dostat ven z naší komfortní zóny. Chtěla jsem v táboře zůstat a udělat fotoreportáž ze života táborníků. Wojtek mi poradil, abych fotila venku, v Karpaczi. Tím mě vyprovokoval k tomu, abych překonal svůj strach vytáhnout fotoaparát na ulici. Vždycky jsem měla spoustu argumentů, abych to nedělala: někdo by na mě křičel, měl by hloupou poznámku, napadl by mě, někdo by mi ukradl foťák atd. Něco jiného je zakázka, kde si vás objednají, a něco jiného je focení na ulici, kde jsem zcela anonymně a bez ochranky! Ale protože mi to můj „guru" nařídil, výmluvy musely skončit. Nebyl to snadný úkol, ale zpětně zjišťuji, že to byla nesmírně důležitá lekce. Dnes fotografování na ulici miluji a bez obav se přiblížím s fotoaparátem téměř ke kterékoli osobě. Na počátku mých „pouličních" zkušeností byly právě snímky pořízené v Karpaczi. Fotografické konzultace, které jsme v rámci workshopu absolvovali, se někdy protáhly až do pozdních nočních hodin. Každý dostal upřímnou zpětnou vazbu, zaslouženou upřímnou pochvalu nebo konstruktivní kritiku. Setkání na FotoCampu se stalo inspirací pro předloženou bakalářskou práci – je to osobní pocta mému učiteli a skvělému fotografovi Wojciechu Grzędzińskému.

Wojciech Grzędziński na fotografickém festivalu FotoCamp 2019, fot. Piotr Góryjowski

Fotožurnalistický workshop v rámci festivalu FotoCamp, Wojciech Grzędziński hodnotí mé fotografie. FotoCamp 2019, fot. Artibo

fot. Wojciech Grzędziński

Fotoreportáž

Fotoreportáž je výsledkem spojení fotografie a novinářské práce, jejíž kořeny sahají až do poloviny 19. století. Přirozený vztah fotografie, prostoru a času vedl přirozeně k definování role fotografa jako očitého svědka historických událostí, které prostřednictvím daného média mohl zprostředkovat společnosti. Předchůdce válečné fotografie najdeme už v době krymské války odehrávající se v letech 1853-1856, kdy lidé jako Robert Fenton[1] pomocí obrazů referovali o událostech na frontě. Je nutno dodat, že focení v té době vyžadovalo nezměrné úsilí. Z možných technických potíží jmenujme například komplikace spojené s použitím kolodiové techniky s mokrou deskou, která vyžaduje rychlou činnost; dále nutnost temné komory, již v případě Fentona zastupoval starý vůz obchodníka s vínem; ale také riziko úpalu či roje much, jež komplikovali nejen pořízení, ale i vyvolání fotografie. Navzdory překážkám však zvítězila touha zvěčnit důležité okamžiky dějin a předložit je světu jako důkazy, důkazy stvořené očitými svědky. Myslím, že právě vnitřní tvůrčí síla žene fotografy do nejrůznějších, často vyčerpávajících situací a nebezpečných míst. Současně ale můžeme uvažovat o empatické a idealistické touze změnit svět k lepšímu. V takovém případě se fotografie stává instrumentem, pouhým nástrojem či cestou k dosažení vyššího cíle. Jak řekl Lewis Hine: *„Kdybych dokázal vyprávět dějiny slovy, nemusel bych vůbec brát foťák do ruky.“*[2]

Bojiště, Krymské války, fot. Robert Fenton,
ALL WORLD WARS: *Robert Fenton* [online]

https://www.allworldwars.com/Crimean-War-Photographs-by-Roger-Fenton-1855.html

1 HACKING J. red. nauk., *Historia fotografii.* Wyd. ARKADY, Warszawa 2014, s.53
2 SONTAG S., *O fotografii. ,*Wyd. Karakter, Kraków 2009, s. 195

Hine je příkladem společensky angažovaného fotografa. Ve své tvorbě se věnoval tématu dětské práce během průmyslového rozvoje Pittsburghu na počátku 20. století a během cestování s Červeným křížem poukazoval na dopady první světové války ve Francii, Řecku či na Balkáně. [1] Rozvoj fotoreportáže byl tedy spjatý s potřebou vyprávět příběhy druhých ve snaze o vyvolání reflexe či konkrétních činů, nikoliv pouze pouze s potřebou ukojit zvědavost. Soudobá společnost napříč dějinami byla nejednou ovlivněná důležitými snímky. Příkladem mohou být jmenované humanistické fotografie Hinea. Ten během 16 let, navzdory odporu (či vědomí) majitelů továren, fotografoval děti při práci. Navštívil přitom nejrůznější tkalcovny, doly, mlýny, či továrny produkující potraviny napříč Spojenými státy. Následkem (nejen) jeho angažovanosti došlo v roce 1916 k přijetí Keating-Owenova zákona, regulujícího podmínky pro zaměstnání neplnoletých osob. Po roce 1945 došlo k rozkvětu novinářské fotografie. Tento úspěch souvisel s oblibou ilustrovaných časopisů, jako například *Life*.[2] Veřejnost hladověla po informacích vázaných k nejrůznějším aspektům života. V této době se proslavilo mnoho skvělých fotožurnalistů, včetně ikonického válečného fotografa Roberta Capy. Proslavil se svými fotografiemi z pěti válek (španělská občanská válka, čínsko-japonská válka, druhá světová válka, první izraelsko-arabská válka a první indočínská válka).

Drobný dělník v přádelně vlny v Karolíně 1908, fot. Lewis Hine,
THE GUARDIAN: *The photos that changed America: celebrating the work of Lewis Hine*
[online]https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2018/feb/15/lewis-hine-photographs--child-labor-ellis-island

1 SONTAG S., *O fotografii. ,* Wyd. Karakter, Kraków 2009, s. 234
2 HACKING J., red. nauk., *Historia fotografii.* Wyd. ARKADY, Warszawa 2014, s. 374

Padající voják, fot. Robert Capa,
MAGNUM: *Robert Capa* [online] https://www.magnumphotos.com/photographer/robert-capa/

Spolu s Henri Carterem-Bressonem a dalšími fotografy se v roce 1947 stal zakladatelem legendární fotografické agentury MAGNUM. Byl to on, kdo pronesl slavná slova: *„Pokud vaše snímky nejsou dost dobré, znamená to, že nejste dost blízko."* Je také autorem fotografie, která měla obrovský dosah a dopad na společnost: jedná se o snímek padajícího republikánského vojáka zasaženého střelou, jenž se stal symbolem španělské občanské války. Fotografie se stala inspirací pro protiválečná hnutí a vzbudila mnoho emocí a negativních reakcí. Některé z nich se, poměrně nečekaně, vztahovaly k autenticitě fotografie. Po smrti Capy, který zemřel ve věku 41 let na následky výbuchu miny při dokumentování průběhu ozbrojeného konfliktu v Indočíně[1], se rozhořela debata o pravdivosti zachycených událostí. Zdá se, že právě odpor k přijetí válečných hrůz, touha popírat a potlačovat, může dosud ovlivňovat interpretaci faktů, které předkládají fotografové. Capa se bohužel nařčením z falzifikace již nemohl bránit.

V Polsku, obdobně jako jinde ve světě, se fotožurnalistika rozvíjela spolu s technologickým pokrokem a intenzivním rozvojem tisku. Nestorem polské fotografie byl Jan Bulhak[2], fotograf, teoretik, ale také kritik a publicista působící na počátku 20. století. Po mnoho let dokumentoval města a vesnice druhé polské republiky. V jeho ateliéru vzniklo 158 alb zachycujících různé regiony Polska a po druhé světové válce fotografoval ruiny Varšavy a tzv. znovuzískaná území. Svými rozsáhlými aktivitami zásadně ovlivnil válečný a poválečný vývoj polské fotografie.

1 WIKIPEDIA: https://pl.wikipedia.org/wiki/Robert_Capa
2 WIKIPEDIA: https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Bułhak

O něco mladším významným fotografem té doby byl Stefan Arczyński.[1] Narodil se v Německu v rodině emigrantů a fotografovat začal již v raném věku. Fotoaparát ho provázel během letních olympijských her v Berlíně v roce 1936, během služby u Luftwaffe (letecká fotografie) a u pěchoty na východní frontě, zvláště na Ukrajině během války se SSSR, kde byl zraněn a zajat. Po válce se usadil v Polsku, kde provozoval fotografickou firmu. Po celých 80 let se od svého fotoaparátu neodloučil, jeho snímky se objevovaly na obálkách časopisů a jako pohlednice. Vytvářel fotoreportáže týkající se každodenního života, ale také balet a divadlo či jeho četných zahraničních cest.

Japonka 1955, fot. Stefan Arczyński
PACHOLAK A.: *Intrygujące!„ Wielki świat w obiektywie Stefana Arczyńskiego"* [online] https://mnwr.pl/intrygujace-wielk-swiat-w-obiektywie-stefana-arczynskiego/[11.05.2022]

1 WIKIPEDIA: https://pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_Arczyński

Ilustrované časopisy začaly v Polsku vycházet na počátku 20. století. Články byly publikovány spolu s fotografiemi, jak můžeme vidět například u *Tygodniku Ilustrowanego*, *Światowidu*, *Kuriera Warszawskiego* nebo *Ilustrowanego Kuriera Codziennego*. Jedním z důsledků jejich popularity byl významný rozvoj tisku. Hlavním motivem vyprávět však byly samotné dějiny; poválečná doba v Polsku, zaměřená na obnovu zničené země, a proměny spojené s nástupem komunismu. Bouřlivá osmdesátá léta, bohatá na stávky a další četné společenské aktivity, jejichž cílem bylo znovuzískání svobody a snaha o demokratizaci Polska, poskytovaly fotografům nepřeberné množství námětů. Jedním z nejznámějších polských fotografů tohoto období je Chris Niedenthal[1],

Kino Moskva, druhý den stanného práva, Varšava 1981, fot. Chris Niedenthal, MIEJSCE FOTOGRAFII: *Czas Apokalipsy* [online]http://miejscefotografii.blogspot.com/2012/06/27-z-42-chris-niedenthal-czas.html

1 WIKIPEDIA: https://pl.wikipedia.org/wiki/Chris_Niedenthal

který se narodil v Londýně do rodiny polských válečných emigrantů. V Londýně také získal fotografické vzdělání a v 70. letech se vrátil do Polska jako fotožurnalista. Byl dopisovatelem týdeníku *Newsweek* a pracoval pro *Times* a *Der Spige*l . Během válečného stavu pořizoval fotografie z úkrytů, a to za velkého osobního rizika. Různými způsoby (například s pomocí turistů) předával role filmů zahraničním redakcím. Sám v této době neopouštěl zemi ze strachu, že se nebude moci vrátit. Za portrét Jánose Kádára, generálního tajemníka maďarského ústředního výboru, získal v roce 1986 cenu World Press Photo. Fotografie se dostala na obálku časopisu *Time*. Byl autorem mnoha fotografických sérií, které se vždy zabývaly důležitými společenskými otázkami. Na otázku novinářky Hanny Marie Gizy: *„Inspirují vás těžké situace?“*odpovídá*: „Myslím, že by inspirovaly každého. Určitá dávka adrenalinu se vždycky hodí. Kromě toho je člověk spokojený, když se mu podaří něco opravdu těžkého. A fotografovi jde o to, aby zachytil něco, co se zdá být nemožné.“*[1] Toto období společenských změn reflektoval svým objektivem také Czarek Sokołowski. Začátek jeho kariéry spadá právě do revolučních let v Polsku: zrod Solidarity, vyhlášení stanného práva, boj za demokracii. Fotografoval klíčové okamžiky nejen polských dějin, ale i dějin střední a východní Evropy po roce 1981. Byl svědkem rozpadu SSSR a rodící se svobody bývalých sovětských republik, dokumentoval svržení Ceausescovy diktatury v Rumunsku a válku v Jugoslávii. Je držitelem řady ocenění a jako jediný Polák získal v roce 1991 Pulitzerovu cenu za fotografii. Takto se k události vyjadřuje sám Sokołowski: *„Pulitzerovu cenu za fotografii získalo pět fotografů agentury AP za pět snímků z Moskvy, na nichž zachytili Janukovyčův puč uspořádaný v noci z 18. na 19. srpna 1991. Mezi oceněnými jsem byl i já, tedy moje fotografie slavného moskevského Ramba na tanku v ulicích Moskvy po skončení puče. Na fotografii ukazuje radostně gesto „V“ a v hlavni tanku veze mimo jiného červený karafiát, tehdy nesmírně populární květinu, kterou například dostávaly ženy k MDŽ. Byla to velmi nečekaná výhra (fotografie do soutěže přihlašuje sama agentura). O tom, že byla do soutěže přihlášena moje fotografie, jsem nic nevěděl. Je to pro mě nejdůležitější cena, vlastně vzpomínka na ty časy, na šťastné dny strávené jako fotoreportér v Moskvě, v bývalém SSSR.“*[2] Sokołowski dlouhá léta pracoval pro zpravodajskou agenturu Associated Press (AP). Díky svému výjimečnému talentu pro dokumentování historických památek a smyslu pro okamžik si získal pověst jednoho z nejvýznamnějších polských fotoreportérů. Mým nejoblíbenějším fotografem tohoto období, který však není fotožurnalistou, ale dokumentaristou,je Bogdan Dziworski. metaforicky lze říci, že film byl Dziworského manželkou a fotografie milenkou. Dziworski je vynikající polský filmový režisér, scenárista

1 GIZA M.H. *Artyści mówią. Wywiady z mistrzami fotografii*.,, Wyd. Rosikon press, Warszawa 2011, s.165

2 PATRYCY K.: *Czarek Sokołowski fotograf „demokracji”, czyli o ważnych sprawach obiektywnie, artykuł z FK 12/20* [online] https://www.foto-kurier.pl/archiwum_artykulow/wywiady/1-pokaz-1780-czarek-sokolowski-fotograf-8222-demokracji-8221-czyli-o-waznych-sprawach-obiektywnie-artykul-z-fk-12-20.html [16.07.2021]

Sovětští svědci tleskají jásajícímu tankovému důstojníkovi na moskevské ulici 1991
fot. Czarek Sokołowski
PATRYCY K.: *Czarek Sokołowski fotograf „demokracji", czyli o ważnych sprawach obiektywnie, artykuł z FK 12/20* [online] https://www.foto-kurier.pl/archiwum_artykulow/wywiady/1-pokaz-1780-czarek-sokolowski-fotograf-8222-demokracji-8221-czyli-o-waznych-sprawach-obiektywnie-artykul-z-fk-12-20.html [16.07.2021]

a kameraman. [1]Fotografování bylo pro něj spíše „vedlejšákem", Za své filmové experimenty získal široké uznání. Ve jeho dokumentární tvorbě často absentují dialogy, vyjadřuje se výhradně skrze obraz a rytmus. Je autorem více než čtyřiceti filmů. Nejvýznamnějším z nich je film *Olympiáda* z roku 1978, který zachycuje sportovní zápolení lidí s handikepem při sportovních soutěžích. Získal mnoho mezinárodních ocenění.[2]Jeho styl, jak filmový, tak fotografický, je jedinečný. Dziworski zobrazuje obyčejné, každodenní situace a dodává jim hloubku a poezii. Na poličce v mé ložnici leží jeho album *f/5,6*, jež vzniklo u příležitosti stejnojmenné výstavy, která měla premiéru ve varšavské Leica Gallery v září 2017. Jedná se o rozsáhlý soubor prací, jenž průřezově ukazuje dlouholetou vášeň Bogdana Dziworského pro fotografii. Zahrnuje černobílé, analogové fotografie, zachycující život obyčejných Poláků. Oproti reportážní tvorbě zde neuvidíme významné osobnosti a historické události; charakter těchto fotografií ne náhodou připomíná tvorbu Cartiera-Bressona. [3]Dziworski přiznává, že byl tímto fotografem fascinován, a dokonce zmiňuje, že s ním udržoval korespondenci a konzultoval s ním svou tvorbu.[4] Schopnost Dziworského zachytit magii prosté každodennosti obyčejného člověka mi zcela učarovala.

1 CHRZANOWSKI M.: *Bogdan Dziworski f/5.6 - zobacz zdjęcia, które należą do kanonu polskiej fotografii powojennej* [online] https://www.fotopolis.pl/newsy-sprzetowe/wydarzenia/30390-bogdan-dziworski-f-5-6-zobacz-zdjecia-ktore-nalez-a-do-kanonu-polskiej-fotografii-powojennej

2 WIKIPEDIA: https://pl.wikipedia.org/wiki/Bogdan_Dziworski

3 DZIWORSKI B., *f/5.6,* wyd. Migavka Sp. z.o.o., Warszawa 2017

4 SAŃCZUK A.: *Bogdan Dziworski: Teraz każdy może kupić aparat, kamerę taką czy inną, ale nie kupi spojrzenia [online] https://weekend.gazeta.pl/weekend/7,177343,22335989,bogdan-dziworski-teraz-kazdy-moze-kupic-aparat-kamere-taka.html [08.09.2017]*

V ulicích Lodže, 1966, fot. Bogdan Dziwroski
CHRZANOWSKI M.: *Bogdan Dziworski f/5.6 - zobacz zdjęcia, które należą do kanonu polskiej fotografii powojennej* [online] https://www.fotopolis.pl/newsy-sprzetowe/wydarzenia/30390-bogdan-dziworski-f--5-6-zobacz-zdjecia-ktore-nalez-a-do-kanonu-polskiej-fotografii-powojennej

Album „f/5.6“ od Bogdan Dziworski, fot. Konstancja Lasota

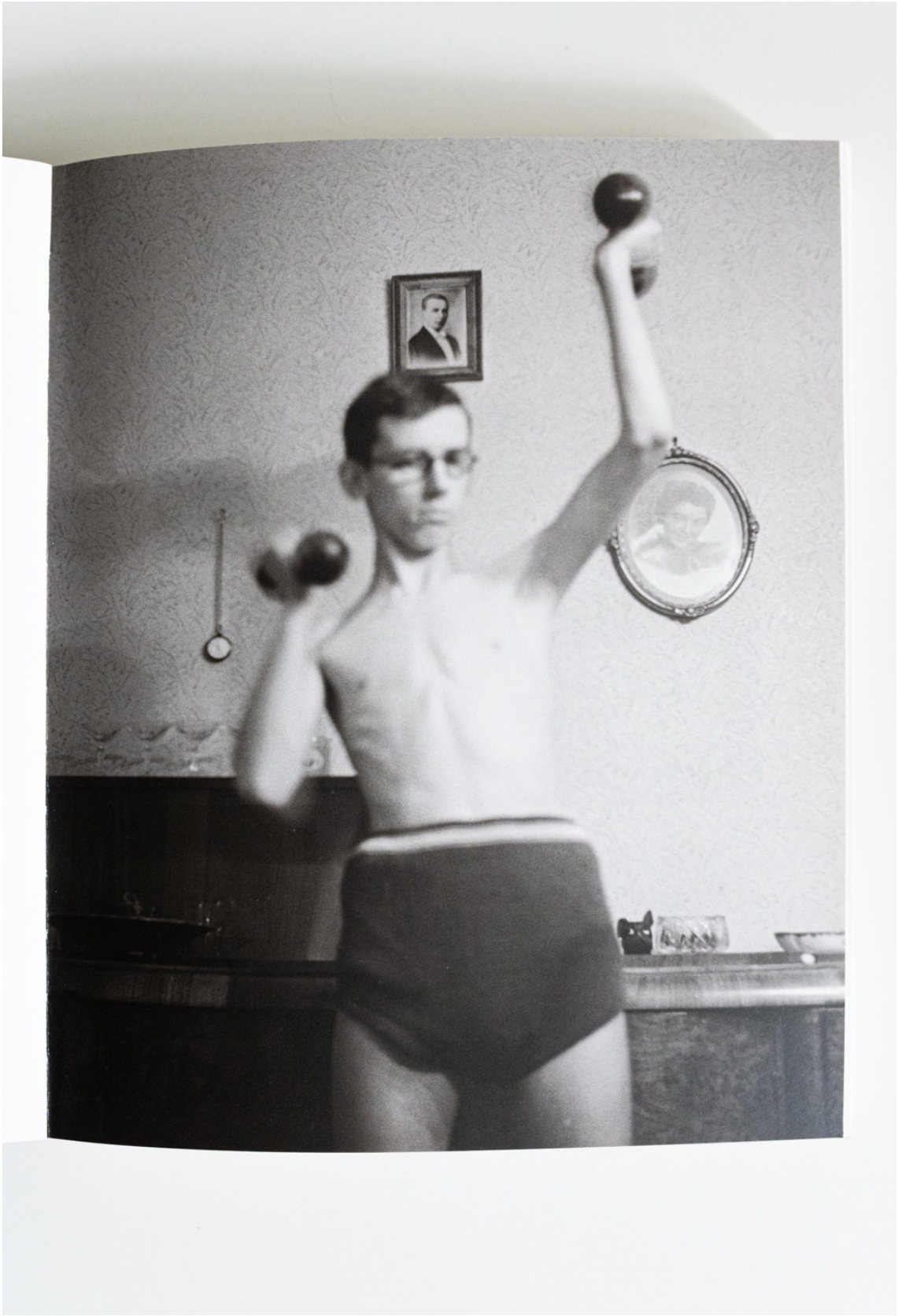

Album „f/5.6“ od Bogdan Dziworski, fot. Konstancja Lasota

Wojciech Grzędziński při práci., fot. Krystian Maj, 2014

Wojciech Grzędziński

Wojciech Grzędziński se narodil 1. března 1980 do varšavské měšťanské rodiny jako jedináček. V dětství snil o tom, že se stane policistou. Touha nastolit pořádek a upozornit na obtížná témata se později objevuje i v jeho fotografiích, dlouho však netušil, že se stane fotožurnalistou. Svůj první fotoaparát dostal asi v šesti letech; fotografování se naučil pozorováním každodenního života, dokumentoval život své školy a svých vrstevníků. Byl to prostě jeho koníček. Když se ho ptám, proč se stal fotografem, nedokáže jasně odpovědět, proto si vypůjčím slova americké fotografky Dorothey Langeové: *„Když se fotograf stane fotografem, není to v ničem jiné, než když se cvičitel lvů stane cvičitelem lvů.*“[1] Představuji si, že ho vášeň pro fotografování přitahovala stejně jako malého osmiletého Jacquese Heriho Lartigua v počátcích amatérské fotografie.[2] Teprve v roce 1871 se díky technice suché desky zrodily snímky přístupné každému, a tak mohli i malí chlapci jako Lartigue pod vedením svého otce vstoupit do kouzelného světa zachycování reality. Sám Grzędziński tvrdí, že jako dítě ještě neuměl fotografovat. Neměl ani podporu rodičů, *„fotoaparát byl prostě doma“*. Na rozdíl od Lartigua se však navzdory nedostatku vzdělání a angažovanému otci nezastavil v rámci „naivní“ fotografie. Jak sám vtipkuje, mohl se stát skvělým učitelem windsurfingu, ale byla to fotografie, která ho zcela pohltila. Zdá se, že je to otázka vášně a poslání.

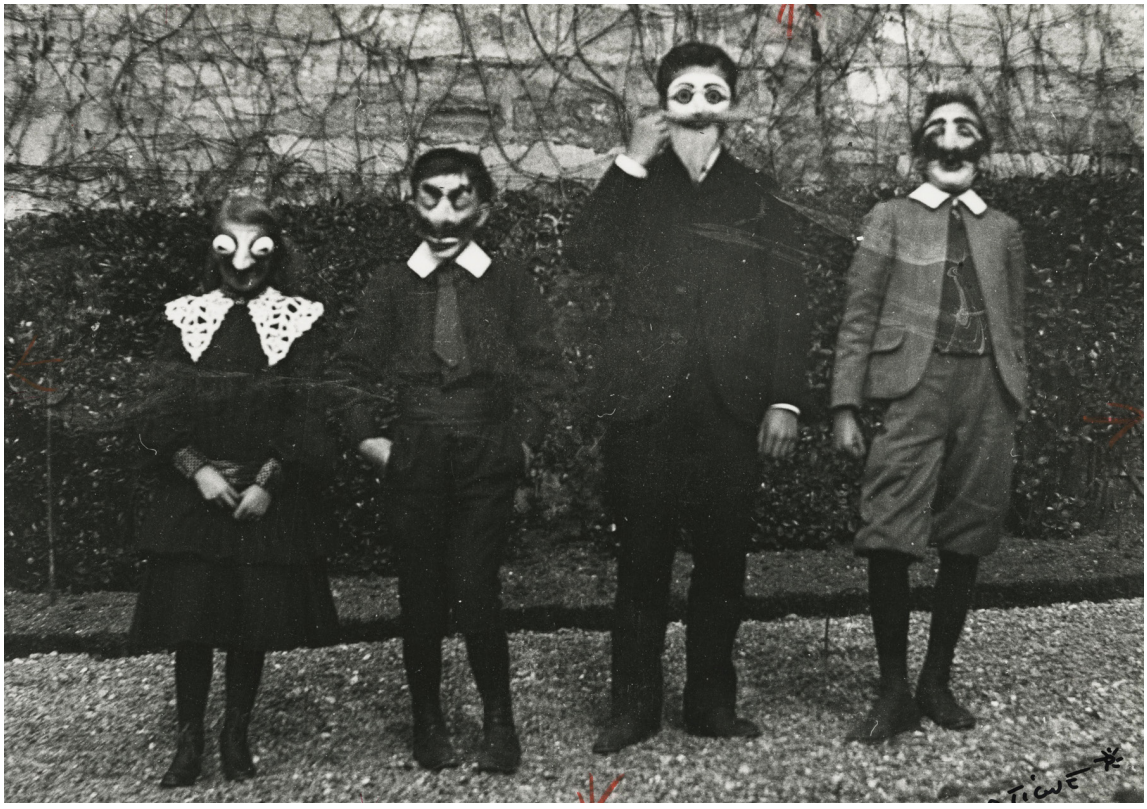

fot. Jacques Henri Lartigu,
HOWARD GREENBERG GALLERY: *Jacques Henri Lartigue* [online]https://www.howardgreenberg.com/artists/jacques-henri-lartigue

1 SONTAG S, *O fotografii. ,* Wyd. Karakter, Kraków 2009, s. 201
2 MOORE K., *Jacques Henri Lartigue Wynalezienie Artysty*, Wyd. Czysty Warsztat, s. 45

V posledních třech letech zemřeli Wojciechovi rodiče (otec v roce 2021 a matka v roce 2023) a při procházení rodinného archivu zjistil, že jeho dědeček také fotografoval. Jeho rodina však nebyla nijak spojena s novinařinou ani s uměleckým světem, a tak se Wojciechova volba povolání nesetkala u nejbližších ani s pochopením, ani s přijetím. V mládí studoval na Varšavské univerzitě tři obory: věnoval se aplikovaným sociálním vědám, rehabilitační pedagogice a etnologii a kulturní antropologii. Ani jeden z těchto oborů nedokončil, z jednotlivých zaměření je však patrné, že v centru jeho zájmu byl vždy člověk. Jako fotoreportér začínal se studentskými novinami, jako jsou *Euro Student* a *Dlaczego?*. Ve dvaceti letech si našel cestu ke „skutečným" novinám, kde se začal psát příběh fotografa Wojciecha Grzędzińského. V roce 2001 začal pracovat pro *Dziennik* a v roce 2002 následovalo, přestože spíše náhodou, *Życie Warszawy*. V letech 2003-2004 pracoval pro deník *Super Express;* jak sám říká, své řemeslo si osvojil při práci pro tisk, zvláště pod vedením Grażyny Wójcik, fotoreportérky, která v *Super Expressu* vedla mladé fotografy. V roce 2005 pracuje Wojciech pro *Reczpospolitą* a v následujících letech se opět vrací do *Dzienniku*. Během této doby jeho vývoj výrazně ovlivnili mentoři a skvělí současní fotografové, které potkával při práci, jako například Jacek Marczewski a Sławek Kamiński. Zásadním faktorem, jenž ovlivnil Grzędzińského rozvoj, byla přítomnost „učících se" fotožurnalistů v jednotlivých denících. „Parta" mladých lidí spolu nejen pracovala, ale také sdílela volný čas, pracovala na společných úkolech, chodila na pivo a jezdila na dovolené. Samozřejmě se mezi nimi objevovaly také neshody, či spory o kvalitách práce fotografa, ale to vše je motivovalo a zajišťovalo kontinuitu vývoje. Některá přátelství přetrvala dodnes, jako například toto: Wojtekovo s Maciejem Nabrdalikem. Práce v tisku Wojciecha naučila, jak tvrdí, velké disciplíně, rychlosti, kázni a odpovědnosti. Schopnost pracovat efektivně byla nutná k získání další práce. Na začátku kariéry užíval negativy a potřeba počítat s daným množstvím snímku ho vedla k rozvážnosti při každém stisknutí spouště. Dobrý tiskový fotograf musel být nejen rychlým a přesným „střelcem", tato profese vyžaduje také schopnost předvídat vývoj události, schopnost udržovat a navazovat vztahy s nejrůznějšími lidmi, ovládat vlastní emoce a vynikající dovednosti při fotografování v nejrůznějších, často nepříznivých podmínkách. Při popisu reality, jíž je člověk svědkem, se jako klíčový jeví pojem „rozhodující okamžik" Henriho Cartiera-Bressona.[1] Schopnost zachytit podstatu daného okamžiku, překvapivě a bez masky, v daném okamžiku jeho existence, činí fotografii jedinečnou ve srovnání s jinými, které mohly vzniknout ve stejnou dobu, v rukou jiného fotografa. A to je při práci fotožurnalisty mnohem obtížnější než při práci amatérského fotografa každodenního života, protože fotografie musí obsahovat i specifické informace, které očekává klient. Nemůže být jen poetickým obrazem, dechberoucím uměleckým dílem, musí být především nositelem konkrétních údajů, čitelných a srozumitelných pro diváka.

1 GALASSI P., DELPIRE R., *Henri Cartier-Bresson the man, the image&the world a retrospective.* Wyd. Thames&Hudson, Londyn, s. 14

Přitom divák v naprosté většině nemá citlivé, vzdělané oko a naučenou schopnost číst vizuální obsah. Jacek Świderski v úvodu alba Polsko a Poláci potvrzuje, že jde o velkou výzvu: *„Fotožurnalistika je obzvlášť obtížný žánr, protože od fotografa vyžaduje nejen dobré oko, ale také znalosti, schopnost vyprávět příběh a analyzovat realitu.* “[1] Další důležitou dovedností fotožurnalisty je, podobně jako ve filmu, budovat kompozici příběhu v několik plánech současně. Nejdůležitějším z nich je první plán, v němž dochází k podrobnému vykreslení aktérů. Na konci 19. století, kdy se zrodila fotografie, se spolu s ní zrodil i fotografický portrét. Z počátku byl tvořen tzv. technikou daguerrotypie a byl nazýván jako „zrcadlo paměti“[2]. Tento termín odkazoval především na přesnost, s jakou fotografie odrážela skutečnost. Pečlivě vykreslená postava vyvolávala dojem, že je přítomna téměř hmatatelně, a tím vzbuzovala důvěru a jistotu, že se obraz dotýká pravdy o sobě samém. Fotografický portrét se tak přirozeným způsobem stal nositelem nejdůležitější informace: informace o stavu a prožitcích svého protagonisty. Na pořízení portrétu má fotožurnalista často nesmírně málo času a ještě méně příležitostí. Je nutné zaujmout vůči druhému člověku určitý postoj, najít v sobě odvahu se k němu přiblížit (silným emocím navzdory) a využít své reflexy i technické dovednosti v kombinaci, která za daných podmínek nejlépe poslouží. Práce v novinách zásadně ovlivnila další směřování Wojciecha Grzędzińského.

Wojciech Grzędziński, fot. Michał Kolyga
REŠZKA P. : *Trzaskałem foty i tyle* [online] https://wiadomosci.dziennik.pl/opinie/artykuly/138686,wojtek-grzedzinski-trzaskalem-foty-i-tyle.html[13.02.2009]

1 GLUZA R. red., *Polska i Polacy.*, Wyd. Press sp. z o.o. sp.k., Poznań 2015
2 HACKING J red. nauk.., *Historia fotografii. ,* Wyd. ARKADY, Warszawa 2014, s. 37

Přijímal další profesní výzvy s odvahou a plným nasazením, důsledky své práce nesl i v soukromém životě a často za ně platil vlastním zdravím. V roce 2005 pro svého tehdejšího zaměstnavatele, redakci deníku *Rzeczpospolita*, fotil reportáž o nepokojích kolem Svazu Poláků v Bělorusku. Ze zakázky se vrátil s těžkým případem mononukleózy. Nebyl jediný, kdo se v té době vrátil z Běloruska s nalomeným zdravím. Obětí režimů se stávali i novináři a fotoreportéři, kteří byli nepohodlní úřadům, vnímal to však jako riziko svého povolání. Na druhou stranu však napříště zvolil „odpočinkové" fotografování Chopinovy soutěže pro Institut Fryderyka Chopina. Tak začalo dobrodružství, které trvá dodnes. Wojciech se stal hudebním fotografem a v roce 2009 se Institutu upsal k dlouhodobé spolupráci. V pozdějších letech se díky toho rozhodl také pro spolupráci s Národní filharmonií ve Varšavě a Santanderovým orchestrem. Hudba se pro něj stala osudovou; jeho jedinečný pohled na hudebníky a jejich práci, jeho záběry ze zákulisí, jeho diskrétnost a efektivita v náročných podmínkách koncertů byly záhy oceněny a Wojciech byl doporučen pro práci v kanceláři prezidenta Polské republiky. Byla mu nabídnuta pozice vedoucího týmu fotoreportérů pracujících po boku prezidenta Bronisława Komorowského, a tak Wojciech Grzędziński přijal v letech 2011-2015 další výzvu a stal se „prezidentským fotografem". Na svou první válečnou výpravu se Wojciech vydal v roce 2006 do Libanonu na objednávku redakce *Dziennik*. Jel, jak sám říká, ze zvědavosti. Práce válečného fotoreportéra ho vždy fascinovala, ale odpověď na otázku „*proč jezdí do míst válečných konfliktů?*" přišla až později, když nabyl dostatek zkušeností. Během těchto 18 let byl Wojtek mimo jiné v Iráku, Gruzii, Pákistánu, Jižním Súdánu, Afghánistánu a na Ukrajině. Na otázku, zda by se označil za válečného fotografa, odpovídá podobně jako Krzysztof Miller po Ryszardu Kapuścińském[1], že válečným fotografem je člověk uprostřed války, ale pak je už zase „jen" fotoreportérem. Donedávna Wojciech většinu času trávil fotografováním lidí a situací daleko od frontové linie. Teprve v posledních dvou letech 2022-2024 se vrátil na frontu a k vojenské fotografii, a to skrze válku na Ukrajině, zvláště proto, že je Polákům geograficky i emocionálně velmi blízká. Rok 2006 byl však pro Grzędzińského významný ještě z jednoho důvodu. Jeho nasazení a práci začalo oceňovat stále širší publikum. V tomto roce získal se svými fotografiemi několik významných ocenění, mimo jiné v soutěži BZWBK Press Foto a první a druhou cenu v kategorii Civilisation a Stories v soutěži Grand Press Photo. Tehdy ho pravděpodobně nenapadlo, že o 18 let později, v roce 2024, získá potřetí za sebou hlavní cenu a bude porotou Grand Press Photo vyhlášen nejlepších fotografem 20. ročníku soutěže. Jak vzpomíná, svou první nominaci na Gand Press Photo získal již dříve, dnes překvapivě v kategorii Sport, a to za snímek pořízený pro tisk při soutěži ve skocích na lyžích. Zachytil na ní postavu letícího předskokana na pozadí zapadajícího slunce.

1 YOUTUBE: *„Wojna w obiektywie"* wywiad z Krzysztofem Millerem w Programie Bez Nazwy, https://www.youtube.com/watch?v=C6LCl47QDkM

Tato romantická fotografie sice přímo nepředznamenala Wojtkovu nadcházející kariéru, ale již nyní svědčila o jeho nesporném talentu. V následujících letech získal desítky ocenění včetně 17 cen v soutěži BZWBK Press Foto, 14 cen v soutěži Grand Press Photo a 4 ceny v soutěži Newsreportage. V roce 2009 získal ocenění World Press Photo, konkrétně třetí místo v kategorii Spot News Stories za fotožurnalistické snímky pořízené během konfliktu v Gruzii. Se stejným materiálem se umístil také na první místě v kategorii Spot News v soutěži SONY World Photography Awards, byl oceněn Národní asociací tiskových fotografů a k tomu všemu získal cenu Visa D'or News 2009. Byl také mnohokrát oceněn a vyznamenán Svazem fotožurnalistů v Polsku a v roce 2024 získal zlatou medaili v soutěži Tokyo International Photo Awards se snímkem pořízeným na Ukrajině, jenž dříve získal titul fotografie roku na soutěži Grand Press Photo 2023[1]. Je na ní zachycena servírka Iryna ležící pod troskami vybombardované pizzerie Ria Pizza v Krematorsku, kam se Wojciech vydal na večeři. Výjimečně si vybral si jiný stůl než obvykle, na jeho oblíbené místě toho dne seděl zamilovaný pár, který při následné explozi zahynul. Fotograf se rychle otřepal z prožité hrůzy a vyrazil do auta, rovněž dotčeného výbuchem, aby uvědomil záchranné složky. Když byla pomoc zajištěna, popadl přeživší fotoaparát a začal dokumentovat, co se stalo. S humorem sobě vlastním později vypráví, že si do Ria zaskočil na „pizzu s raketou".

Iryna pod troskami pizzerie Ria Pizza, Krematorsk, Ukrajina, červen 2023
fot. Wojciech Grzędziński

1 GRZĘDZIŃSKI W.: *Awards* [online] https://www.wojciechgrzedzinski.pl/awards

Již zmiňovaný rok 2009 byl pro Wojtka velmi zásadní. Navzdory množství získaných ocenění ho paradoxně přestal zaměstnávat tisk. Jeho poslední zakázkou bylo zdokumentování situace v Pákistánu pro redakci *Dzienniku*. Od té doby si cesty financuje sám a vydává se na nelehkou dráhu fotografa na volné noze. Jedinou výjimkou bylo čtyřleté působení v prezidentské kanceláři, jinak jako fotograf na volné noze spolupracoval s polskou agenturou Forum a agenturou Anadolu. Od roku 2019 však již s polským tiskem nespolupracuje, neboť je údajně „příliš profesionální" a „příliš drahý", což ho však mrzí. Udržuje spolupráci se zahraničními vydavatelstvími, jako jsou *Washington Post* a *Der Spiegel*. Tyto spolupráce jsou v současné době poměrně živé kvůli konfliktu na Ukrajině. Spolupracuje také s humanitárními organizacemi, mimo jiné s Polską Akcją Humanitarną v Súdánu a na Ukrajině a pro HAART v Keni. Během 23 let navštívil více než sedmdesát zemí, viděl smrt, hlad, chudobu a krutost. Žil ve stejných podmínkách jako jeho hrdinové. Byl svědkem mnoha mimořádně obtížných situací. Viděl bolest, strach a utrpení. Zažil bolest, strach a utrpení, ale na rozdíl od svých hrdinů měl tu čest vrátit se do Polska. Privilegium, které se stává utrpením. Jak sám říká - návraty jsou nejtěžší. V rozhovoru, který vyšel v časopise *Twój Styl Man* v roce 2017, v rozhovoru s Annou Janowskou, říká: „*Na frontě spím jako mimino.*"[1] V době našeho rozhovoru, v roce 2024, přiznal, že během nocí prospaných doma si v podstatě neodpočine. V letech 2013-2016 vznikl Grzędzinského nejosobnější fotografický projekt: *Reminiscencje* (vzpomínky). Jedná se o subjektivní dokument pojednávající o depresi, kterou jeho autor prošel. K nemoci přispěly zážitky z práce na frontě, ale nechybí ani těžké příběhy z Wojtkova každodenního, osobního života, o nichž vypráví jen neochotně. Mnohem otevřenější je ohledně dopadů, které má práce fotoreportéra (a zejména pak válečného) na jeho soukromí a vztahy; zmiňuje dlouhá období nejistoty a vlastní absence v „domácnosti", dále také traumata spojená s válečnými zkušenostmi, jimž nebývá věnována ze strany zaměstnavatelů dostatečná pozornost. Wojciech poukazuje na to, že voják, který se vrací z fronty, má psychologickou podporu a odchází do války lépe připraven. Tvrdí, že vojáci často přestávají sledovat následky svých činů a zkrátka „jdou dál", zatímco fotoreportér, zejména na začátku své kariéry, přichází do zcela neznámého prostředí. Vidí přesně tu zkázu, kterou voják provádí. Zachycuje ji. Prožívá ji. Později, když se z války vrátí, se mu nedostává žádné podpory, což má pochopitelně důsledky. Objevují se nekonstruktivní způsoby vyrovnávání se s posttraumatickou stresovou poruchou[2], jako je zneužívání snadno dostupného alkoholu nebo jiných stimulantů. Žít běžný život je najednou obtížné, či dokonce nemožné. Reminiscencje jsou pro Wojtka důležitým projektem i proto, že na něj reagovalo mnoho lidí, kteří mu děkovali za vyobrazení světa, do nějž se propadá člověk s depresí.

1 JANOWSKA A.: *Na wojnie spię jak diecko* [online] https://geekweek.interia.pl/meskie-tematy/news-wojciech-grzedzinski-na-wojnie-spie-jak-dziecko,nId,2413605 [05.07.2017]

2 https://pl.wikipedia.org/wiki/Zespół_stresu_pourazowego

Když je Grzędziński doma v Polsku, kromě zakázek typických pro reportéra se věnuje také komerční fotografii. Jak jsem již zmínila, zvlášť blízký je mu fotografický portrét. Pracoval pro politiky, hudebníky, herce a další osobnosti veřejného života a jeho fotografie se dostaly do mnoha časopisů. V roce 2018 zahájil díky finančním prostředkům získaným od Ministerstva kultury projekt *Tváře Poláků* – portrét společnosti. Závěrem projektu měla být výstava a kniha, která měla ukázat průřez stavem a charakterem polské společnosti, ale projekt dosud nebyl dokončen. Dalším dlouhodobým projektem, který měl své finále v podobě výstavy, jež byla k vidění 1. června 2024 v Lublinu v rámci Východního festivalu fotografie, je dokumentární film Invokace o životě na polsko-litevské hranici. Dokument vznikal v letech 2001-2014 a je nostalgickým románem zobrazujícím krajinu odsouzenou k zániku. Fotografie však není pro Grzędzińského jen práce a plánovaní konceptů, fotoaparát ho doprovází prakticky všude. Uměleckost a vášeň se projevuje i na fotografiích přivezených ze spontánní cesty na Island, uměřenost a péče o nejbližší okolí na fotografiích z okolí domu v Nartach na Mazursku, který zdědil po prarodičích a kde v současnosti žije; je v nich touha po poznání místní mazurské komunity. Svou vášeň a oddanost fotografování i životu sdílí Wojciech také jako učitel. Měla jsem to potěšení zúčastnit se jím vedeného fotožurnalistického workshopu v roce 2019 na FotoCampu, kde se ukázal jako vynikající lektor. Vyučoval také v rámci aktivit Svazu polských uměleckých fotografů, jehož je členem od roku 2011 na popud jeho tehdejšího prezidenta Andrzeje Zygmuntowicze, a na mnoha fotografických festivalech. V rámci své vzdělávací činnosti spolupracuje také s Institutem národní paměti ve Varšavě. Byl členem poroty v mnoha fotografických soutěžích. Snem Wojciecha Grzędzińského je vytvořit místo žijící fotografií, kde by se lidé mohli svobodně setkávat, sdílet své zkušenosti a učit se. Doufal, že by se jim mohl stát jeho dům v Nartech, který vlastními silami zrenovoval. Spolu s Arkadiuszem Golikem, rovněž fotoreportérem, autorem portrétů a Wojtkovým přítelem, který na tomto projektu spolupracoval, mu dokonce dali jméno: Pracovní dům Společnosti univerzální fotografie, nebo krátce Dům tfůrčí práce. Tyto plány však zhatila pandemie covidu-19 a později vypuknutí války na Ukrajině.

fot. Wojciech Grzędziński

Inspirace

Wojciech vyrůstal v době, kterou Hanna Maria Giza označila za nudnou.[1] Demokracie, prosperita, doba míru. Fotografování bylo pro Wojciecha nejprve dětskou hrou a poté mladickou fascinací. Jak už jsem zmínila, vzdělával se sám, více než stoletá historie fotožurnalistiky mu poskytla široké pole pro výzkum a bádání. Když se ho ptám na fotografy, kteří ho inspirovali a inspirují, a od kterých se toho nejvíce naučil, bez váhání uvede jedno jméno a dodá, že je pro něj nejvýznamnějším z fotožurnalistů, jež na něj měli vliv: James Nachtwey. Nachtwey je americký fotograf, který se narodil v roce 1948 v Syrakusách ve státě New York. Stejně jako Wojciech je samoukem. O fotožurnalistiku se začal zajímat pod vlivem fotografií pořízených během války ve Vietnamu a v 28 letech se stal fotografem lokálních novin. O několik let později nastoupil do agentury Black Star v New Yorku a jeho první větší výprava ho zavedla do Severního Irska. Zde se věnoval dokumentování pouličních nepokojů, které rozpoutala smrt deseti vězňů z IRA, jež zemřeli v důsledku 66denní hladovky. Po této misi pochopil hodnotu své práce a od té doby se plně věnoval dokumentování sociálních problémů, konfliktů a válek po celém světě. Byl prakticky na každém místě, kde se dělo něco důležitého. Vytvářel fotografické eseje; v jeho tvorbě se objevují fotografie ze Salvadoru, Nikaraguy, Guatemaly, Libanonu, Západního břehu Jordánu a Gazy, Izraele,

South Africa, fot. James Nachtwey
NACHTWEY J.: *South Africa* [online] http://www.jamesnachtwey.

1 GIZA M. H. , *Artyści mówią. Wywiady z mistrzami fotografii.*, Wyd. Rosikon press, Warszawa 2011, s.165

Indonésie, Thajska, Indie, Srí Lanky, Afghánistánu, Filipín, Jižní Koreje, Somálska, Súdánu, Rwandy, Jihoafrické republiky, Ruska, Bosny, Čečenska, Kosova, Rumunska, Brazílie, Ukrajiny a Spojených států. Během útoku na Světové obchodní centrum 11. září 2001 stál přímo pod dvojčaty a jako jeden ze dvou fotoreportérů později pracoval v oblasti Ground zero[1]. Mnohé výpravy financuje z vlastní kasy. Od roku 1984 spolupracuje s časopisem Time, v letech 1986-2001 byl členem agentury Magnum a v roce 2001 se stal jedním ze zakladatelů fotografické agentury VII. Měl řadu samostatných výstav, mimo jiné v Mezinárodním centru fotografie v New Yorku, v Bibliotheque nationale de France v Paříži, v Palazzo Esposizione v Římě, v Muzeu fotografického umění v San Diegu, v Culturgestu v Lisabonu. Získal řadu ocenění, například Cenu Martina Luthera Kinga, Zlatou medaili Roberta Capy (pětkrát), World Press Photo Award (dvakrát), Cenu časopiseckého fotografa roku (sedmkrát), cenu International Center of Photography Infinity Award (třikrát), cenu Leica Award (dvakrát), cenu Bayeaux pro válečné zpravodaje (dvakrát) a mnoho dalších. Je členem Královské fotografické společnosti a držitelem čestného titulu doktora výtvarných umění Massachusetts College of Arts.[2] O možném významu svých fotografií hovoří takto: *„Myslím, že nejjednodušší věc, kterou mohou lidé udělat poté, co se v médiích setkají s nespravedlností a zločiny proti lidskosti, je začít se o tyto problémy skutečně zajímat. Měli by ten pocit křivdy uchovávat ve svém podvědomí a neodvracet se od něj. Neměli by se bát vynaložit jakékoliv úsilí. Měli by si udělat čas, přemýšlet o problému, mluvit o něm s ostatními lidmi. Tak se vytváří a žije veřejné mínění. Dalším krokem je obrátit se na příslušného úředníka OSN, velvyslance, ombudsmana. Napsat dopis. Zdůraznit jim, že „Vím, co se děje. Je třeba s tím něco udělat. Je to nepřijatelné.“ Myslím, že otázka vlastního názoru vyžaduje velký kus odvahy, stejně jako účast ve skupině, která má skutečný vliv. V demokracii je moc složená z jednotlivých hlasů, které mají společný dopad. Právě ony jednotlivce musí ti, kdo jsou u moci, vyslyšet. Takto to funguje. [...] .“*[3] Nachtwey tak užívá fotografii jako instrument, jeho fotografie mají měnit realitu. V dokumentu Válečný fotograf z roku 2001 divák doprovází Nachtweye při práci, vidíme, jak vytváří fotografický materiál, jaké lidi fotografuje, jak se ke svým objektům chová a jaké emoce ho vedou. Velký fotožurnalista se zdá být samotářem a individualistou. K lidem, na které namíří svůj objektiv, přistupuje s velkým respektem. Při práci zůstává klidný a laskavý a snaží se s danou osobou navázat kontakt. Když se ho ptáte na události, které zachycuje, mluví o zodpovědnosti. Fotoreportér si musí být vědom toho, co dělá, a dělat to dobře, protože právě jeho sdělení později formuje veřejné mínění. Fotografie, které James pořizuje, jsou precizně komponované. Autor věnuje velkou pozornost estetice pořízených snímků. Jak sám říká, krásné fotografie zobrazující hrozné věci je těžší ignorovat.

1 FILMWEB: *James Nachtwey* [online] https://www.filmweb.pl/person/James+Nachtwey-416865/biography

2 NACHTWEY J.: *BIO* [online] http://www.jamesnachtwey.com

3 FILMWEB: *James Nachtwey* [online] https://www.filmweb.pl/person/James+Nachtwey-416865/biography

Afghanistan, fot. James Nachtwey
NACHTWEY J.: *Afghanistan* [online] http://www.jamesnachtwey

Mezi mnoha alby, která se nacházejí na poličce v domě Wojciecha Grzędzińského, je i jedno, které bylo označeno za jedno z nejlepších fotoalb vůbec: *Inferno* (1999). Masivní kniha vážící několik kilogramů, o rozměrech 27,5 × 38 cm a se 480 stranami obsahuje jen velmi málo textu. Je naplněna černobílými analogovými fotografiemi z pouhého jednoho desetiletí. Při rozhovoru s Wojtkem listuji jeho stránkami: Rumunsko, Somálsko, Indie, Súdán, Bosna, Rwanda, Zair, Čečensko, Kosovo. Hladomor, smrt, nemocné děti, válka, utrpení, zoufalství, utrpení, zoufalství. Prostě těžké emoce. To vše v mistrovsky komponovaných snímcích a navíc v opravdu působivých, velkých formátech. Při kontaktu s těmito fotografiemi mě napadá, jak důležitý je záměr, s nímž Nachtwey svou práci dělal. Toto album křičí: Člověče probuď se! Děláš peklo na zemi! Při rozhovorech s Wojtkem a těmi, kdo s ním pracovali, a při pohledu na jeho fotografie vidím, jak moc ho ovlivnila postava Jamese Natchweye. Tento vliv je patrný od jeho přístupu k protagonistovi, přes profesní etiku až po estetiku jeho fotografií, dokonce místy fotografovali stejná místa.

fot. Wojciech Grzędziński

Vybrané příběhy

Není možné mluvit o nejpoutavějším z fotografů, aniž bychom se seznámili s jeho dílem. Podívejme se proto na několik projektů Wojciecha Grzędzińského, abychom se dotkli podstaty věci. Než se však dostaneme k jádru, ráda bych upozornila na záměr, s nímž jsou fotografie našeho protagonisty vytvářeny. Jakou perspektivu zaujímá? Je to snaha o dobrou fotografii spojená s profesními ambicemi? Věrohodný, dobře vystavěný příběh, který má zprostředkovat objektivní fakta? Nebo poslání a idealistická touha změnit naši realitu? Proč Wojciech Grzędziński ohrožuje vlastní život, riskuje zdraví, obětuje své soukromí? Má stejný záměr, když fotografuje svého souseda na venkově v Mazurské oblasti či člověka v ukrajinské vesnici zničené válkou? Je to zvědavost? Nebo jen práce? Z rozsáhlých rozhovorů nejen se samotným Wojciechem mi vychází jasný obraz. S jiným názorem se nesetkávám: Wojciech Grzędziński je empatický fotograf, který se vcítil do svého hrdiny. Je to fotožurnalista, který vypráví příběhy srdcem, zachovává nejvyšší etické standardy a má absolutní respekt k člověku, který se objeví před jeho objektivem. O jeho dobrých úmyslech svědčí i jeho fotografie. Někdo, kdo využívá cizí příběh pouze pro vlastní prospěch, bývá často brzy odhalen a zavržen; těmito slovy definovala významná sociální fotografka žijící na počátku 20. století, Diane Arbusová, důvody, proč sáhla po fotoaparátu a jak důležitým nástrojem se pro ni stal: *„Kdybych byla jen zvědavá, těžko bych někomu řekla: ‚Chci přijít k vám domů a poslechnout si váš životní příběh'.“ Myslím, že by mi lidé řekli: ‚Jsi blázen'. Bránili se ze všech sil. Ale kamera je tak trochu alibi. Spousta lidí chce, aby se jim čas od času věnovala pozornost, a vy to můžete udělat tímto způsobem.“*[1] V jejím vyjádření nacházím to, co se zdá být hlavní myšlenkou profesního života Wojciecha Grzędzinského. Z mnoha rozhovorů budu na tomto místě citovat ten s Maciejem Stanikem, který „vyrostl“ na Grzędzińského fotožurnalistice. Jejich osudy se zkřížily na ukrajinské frontě, když v roce 2023 fotografovali bok po boku situaci v Chersonské oblasti. Zeptal jsem se Macieje, proč si myslí, že Wojtek fotografuje válku? Z odpovědi jsem se dozvěděla, že to nejsou ambice, protože Grzędziński už nemusí nikomu nic dokazovat, ale jakýsi misionářský duch, odpověď na existující lidskou potřebu. O té, o které mluví i Arbus. Maciej vzpomíná: „*Když jsme byli v Karabachu, civilisté, kteří tam byli, chtěli, abychom fotografovali, abychom popsali, co se tam děje, abychom to předali světu.*“ Sám Wojciech Grzędziński v rozhovorech zmiňuje situace, kdy se s ním někdo podělí o velmi těžký příběh, se kterým si vlastně neví rady. Nezbývá mu než vzít do ruky fotoaparát a někdy z obavy o protagonistu pořídit snímek, na němž není vidět jeho tvář. Mnoho fotografií kvůli takových obav vůbec nevzniklo. Svým přístupem k práci fotoreportéra i k protagonistovi velmi připomíná Jamese Nachtweye. Wojciech Grzędziński fotografuje jiného člověka a přebírá plnou odpovědnost za příběhy, které vypráví. Je si také vědom síly svých fotografií.

1 SONTAG S., *O fotografii.* , Wyd. Karakter, Kraków 2009, s. 201

Je si vědom toho, že pořizuje fotografie, které „lidé nechtějí vidět“, protože svou existencí vyvádějí lidi z jejich komfortní zóny, jak říká v rozhovoru s Joannou Kinowskou, který byl zveřejněn v časopise *Przekrój* 30. 7. 2024. V poslední větě uvádí výrok, jenž jasně prezentuje jeho názor, v němž se shoduje s Nachtweyem: *„Fotografie z pizzerie Ria v Kramatorsku jsem mohl poslat soukromě do několika novin, vydělal bych na nich více peněz. Ale věděl jsem, že když je pošlu své agentuře Anadolu, budou pak všude. Druhý den byly zveřejněny na titulních stránkách novin po celém světě. V takové situaci jasně vidíte, že máte vliv na to, abyste alespoň trochu změnili průběh války. Máte v rukou nástroje, s nimiž můžete lidem ulehčit jejich utrpení. Pokud máte tuto možnost, proč ji nevyužít? Samozřejmě ponesete následky, ale máte tu možnost. Mám pocit, že kdyby mi chyběla vnitřní motivace, nemohl bych jít do války. Dokud ji mám – pořád můžu.“*[1] Maciej Stanik také zmiňuje, že je plný obdivu k Wojtkovi, protože vztahy, které navazuje, často nekončí s koncem fotografického úkolu. Fotograf udržuje kontakt se svými objekty i po návratu do Polska. Jejich osud mu není lhostejným, shání pro ně pomoc, například léky, a dokonce organizuje finanční sbírky. Vzniká tak obraz člověka zcela oddaného osudu druhých, pro něhož je fotografie nástrojem, způsobem, jak upozornit na problém, bezmoc, nespravedlnost, utrpení. Jeho „tiché“ snímky se stávají hlasem těch, kteří nemohou být slyšet.

1 KINOWSKA J.: *Historia znalazła mnie* [online] https://przekroj.org/sztuka-opowiesci/

„Olgu jsem poznal v dubnu 2018. Silná žena, která živí a vychovává čtyři děti. Žijí v malém domku bez pořádného topení a koupelny, ve vesnici Novoselivka, tucet kilometrů od frontové linie na východě Ukrajiny. Navzdory chudobě je o děti dobře postaráno, každý den jsou ve škole. Setkal jsem se s ní později v květnu. Řekla mi o sobě víc. Své předposlední dítě porodila sama. Sama, doma, bez pomoci lékařů. O děti se staral manžel, aby nepřekážely. Před dvěma lety ji manžel opustil, protože řekl, že musí žít svůj život. Zůstala sama. Od té doby se snaží dát dohromady den, týden, měsíc. Ale díky vám, Divákům, Příjemcům, jsme Olze společně pomohli!"
Slova Wojciecha Grzędzińského doprovázející tuto fotografii na výstavě: Blíže k domovu

LIBANON 2006

Libanon byl pro mladého fotografa Wojciecha první válečnou výpravou, v té době zaměstnaného redakcí *Dzienniku*. Vydal se tam v doprovodu stejně nezkušeného novináře Andrzeje Talagy. Na svou první významnou zkušenost vzpomíná takto: *„Na syrsko-libanonské hranici jsme honili pohraničníka, aby nám dal razítko do pasu. Všude masy uprchlíků, na cestě vybombardovaný most, vypálený dům. A v Bejrútu jsem poprvé viděl válku. Padaly bomby. Lidé byli vytahováni zpod trosek. Mrtvá těla. Každou hodinou to bylo děsivější. Otřáslo to mnou. Protože na smrti člověka není nic hrdinského. Jsou tam výkřiky, pláč, jakési podivné křepčení."*[1] Při rozhovoru s Maciejem Stanikem, který je koneckonců také válečným fotoreportérem, se ptám, zda tato profese vyžaduje nějaké predispozice, zda se jí lze jednoduše naučit? Bez váhání odpovídá, že je třeba mít výjimečnou psychickou odolnost. Wojciech Grzędziński se navzdory šoku, který zažil v Libanonu, do války opakovaně vrací. Je si vědom traumatu, které prožil. Pracoval a stále s ním pracuje. Zdá se, že jeho psychická odolnost a schopnost vidět cenu, kterou si sám pro sebe vybírá, mu umožňují stále vykonávat tuto nesmírně náročnou práci. Jednou z vlastností, kterou Wojciech disponuje, a všimla jsem si jí jak při seminářích, které vede, tak při našem rozhovoru, je mimořádný smysl pro humor. Maciej potvrzuje, že je to jeden ze způsobů, jak se zbavit stresu. S úsměvem zmiňuje, že na frontě jde často o takzvaný „černý humor", ale ano, je to Wojciechův způsob, jak uvolnit napětí v týmu v době nebezpečí. Grzędzińského často vyprávěná historka je právě z Libanonu a týká se „*cyklistického výletu s Andrzejem*", přičemž vypovídá o jeho neobvyklém temperamentu a smyslu pro humor, ale také o jeho mladické odvaze. Děj se odehrává v Tyru na jihu Libanonu. Obyvatelé města se dozvěděli, že Izraelci budou střílet na každé auto, motorku nebo skútr, který bude chtít opustit město. O jízdních kolech však nepadlo ani slovo. Wojciech s Andrzejem, uneseni bujnou fantazií, se proto rozhodli použít tento „přece jen bezpečný" dopravní prostředek a měli velké štěstí: *„Střílelo se. Sice o kousek dál, ale já jsem zůstal uprostřed silnice jako zařezaný. Otočím hlavu a vidím kolegu novináře, jak se schovává za rámem svého kola. „Kámo! Co to děláš?" křičím. A on klidným hlasem odpovídá, že „minimalizuje pravděpodobnost, že ho někdo srazí". A začali jsme se smát. Vrátili jsme se do města a za chvíli se k nám blížilo auto se dvěma muži z Hizballáhu. Na hlavách měli přitisknuté baseballové čepice, aby drony nezaregistrovaly jejich obličeje. Rozložili mapu a ukázali nám místa, kam bychom se raději neměli tlačit, protože tam plánují střílet."*[2]

1 JANOWSKA A.: *Na wojnie spię jak diecko* [online] https://geekweek.interia.pl/meskie-tematy/news-wojciech-grzedzinski-na-wojnie-spie-jak-dziecko,nId,2413605 [05.07.2017]

2 JANOWSKA A.: *Na wojnie spię jak diecko* [online] https://geekweek.interia.pl/meskie-tematy/news-wojciech-grzedzinski-na-wojnie-spie-jak-dziecko,nId,2413605 [05.07.2017]

CAT

بسم الله الرحمن الرحيم
اللهم لا أسألك رد القضاء
ولكن أسألك اللطف فيه

GRUZIE 2008

Materiál natočený během konfliktu v Jižní Osetii, jak jsem již zmínila, získal v následujícím roce 2009 řadu ocenění. Maciej Stanik vzpomíná, že to byl materiál, který jako dítě mnohokrát sledoval a byl nadšen Grzędzińského způsobem vyprávění. Obsah vyvolal velkou odezvu. V té době byl Wojciech Grzędziński již profesionálním fotografem, na jeho fotografiích je vidět sebejistota, klid v nejtěžších chvílích, jako například na té, kde v Gori muž truchlí nad mrtvolou svého bratra, který zahynul při ruském náletu na tři obytné domy. Fotografie získala v soutěži BZ WBK Press Photo nejprve titul Fotografie roku a v roce 2014 byla vyhlášena Fotografií desetiletí. Autor snímku v rozhovorech příznačně hovoří o tom, že ten z mužů, který přežil, se dlouhé měsíce potýkal s depresemi. Potvrzuje tak svou angažovanost a starost o osud svých objektů. Grzędziński má k lidem, které fotografuje, blízko. Prodlouženou rukou jeho oka je obvykle 35mm objektiv. Zajímavé je, že na fotografiích nevidíme jeho přítomnost, přestože je velmi urostlý. Splývá s okolím, neupozorňuje na sebe, stává se průhledným, a tak nerušeně doprovází své objekty. Jeho záběry jsou dynamické, s množstvím víceplánových a širokých záběrů, ale nechybí ani emotivní detailní záběry.

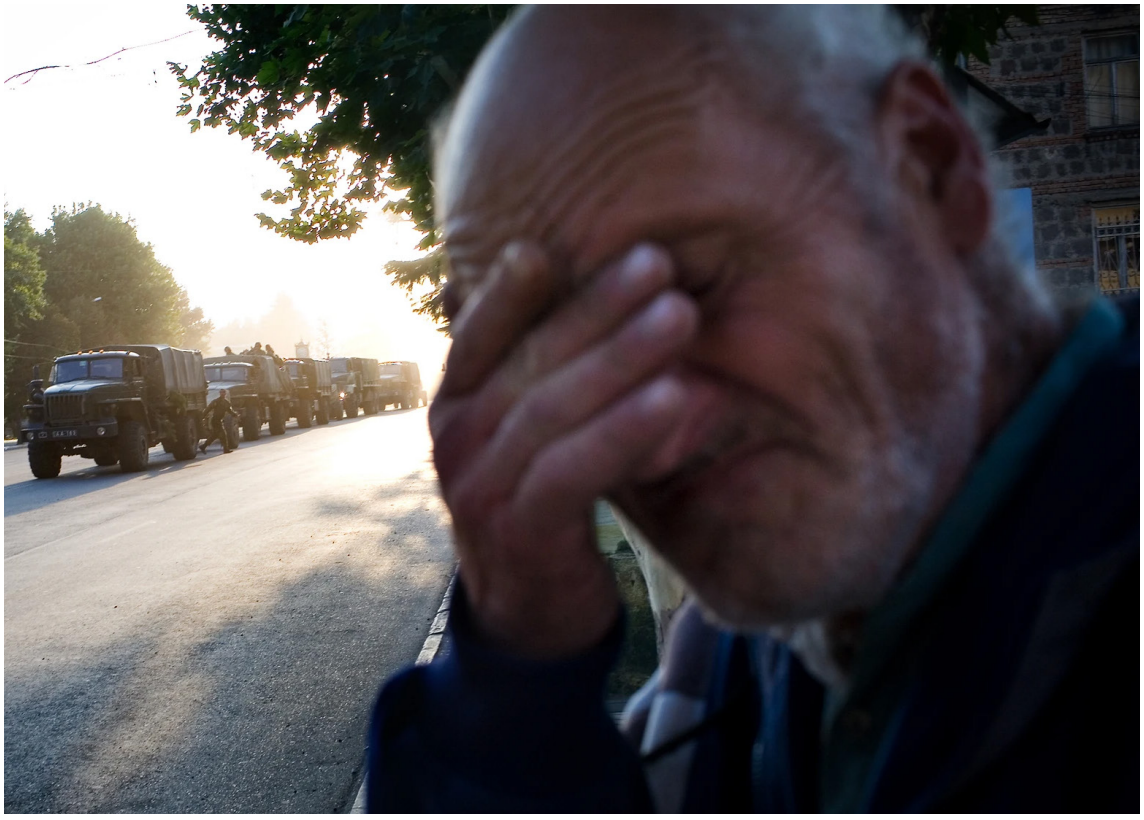

AFGHÁNISTÁN 2008-2013

„Šest měsíců mezi betony. Mezi HESCO, pytli s pískem a prachem. Prach je všudypřítomný. Jediný výhled na šedivý prostor jako z apokalyptického snu. Mezi neosobními konstrukcemi války. Taková je každodenní realita vojáků polského vojenského kontingentu sloužících v Afghánistánu. Jen hrstka z nich se vydává na bojové mise na šest nebo sedm měsíců. Zbytek, natěsnaný v malých základnách na náměstí o obvodu maximálně 3700 metrů, sleduje jen surrealistickou krajinu...“[1] Jedná se o úryvek z textu Wojciecha Grzędzińského, který byl zařazen na konec jeho prvního autorského alba Pustka (Nicota), vydaného v roce 2014. Během let 2008 až 2013 byl Grzędziński v Afghánistánu šestkrát. Doprovázel polské vojáky, kteří byli „na misi“. Je to příběh o izolaci, osamělosti a frustraci, které zažívali, o zkrocení stavu nebezpečí a o stesku po domově. Při rozhovoru říká, že voják polského kontingentu na otázku „*Co jste viděl v Afghánistánu?*“ nejčastěji odpoví „*Zeď základny*“. Útlá brožura obsahuje černobílé fotografie zachycující střípky z války a útržky ze života v kasárnách a jejich architekturu, jež se nezasvěceným jeví chaotická: basketbalové hřiště s hromadou pytlů v pozadí, podivné betonové stavby, voják opalující se na židli vedle obrněného vozidla. Fotografie jsou v mnoha případech snovým příběhem. Šedá barva a nedostatek kontrastu připomínají svou náladou Nachtweyovy černobílé fotografie. Uprostřed je několik snímků pořízených zcela odlišným stylem. Jsou barevné a osvětlené lampou a vidíme na nich abstraktní instalace, často zobrazující stesk mužů v uniformách po tom, co jim zůstalo doma, po jejich ženách a obyčejném životě. V dalším díle alba se opět setkáváme s jemností a poetikou zobrazující tentokrát krajinu Afghánistánu. Mou zvláštní pozornost upoutává fotografie ženy oděné v modrém hábitu na pozadí pouště, hor a modré oblohy, která rovněž vyvolává asociace s Nachtweyem. Ženská postava je výrazným středobodem snímku; nevíme, odkud a kam jde, aura tajemství a její izolace ve žluté písečné ploše znemožňují rychle odvrátit zrak. Je to velmi krásná, poetická fotografie. Wojciech říká, že Afghánistán je krásný. Polští vojáci jeho kouzlo ale neprožívají. Obracíme stránky alba a z této kouzelné země se vracíme přímo do šedivého, vězeňského prostoru vojenské základny. Na první straně alba jsou verše Juliana Tuwima Prostému člověku. Ta důrazně hovoří o absurditě války a poukazuje na její zdroj – chamtivost mocných tohoto světa. Voják je jen malým kolečkem, posledním prvkem v stroji plném surrealistického šílenství. Wojciechovy fotografie jsou dokonalou ilustrací Tuwimovy pronikavé poezie a nesmyslnosti „válečné hry“, kterou hrají „velcí hráči“ a obětují životy „prostých lidí“.

1 GRZĘDZIŃSKI W., *Pustka,* 2014

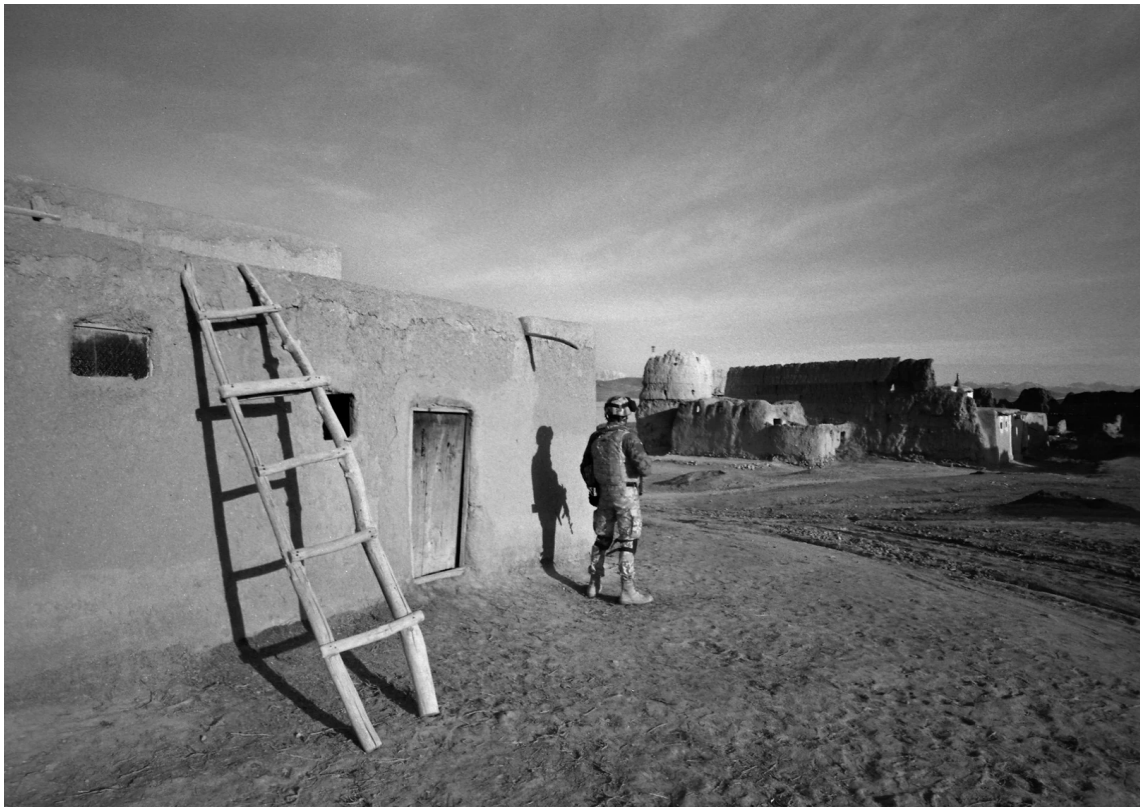

TANG
SPORT
40
ANABOLIC
MINO
XTREME
Leko

SECRETUREL TO USA, ISAF, NATO

Album „Pustka“ od Wojciecha Grzędzińskiego, fot. Konstancja Lasota

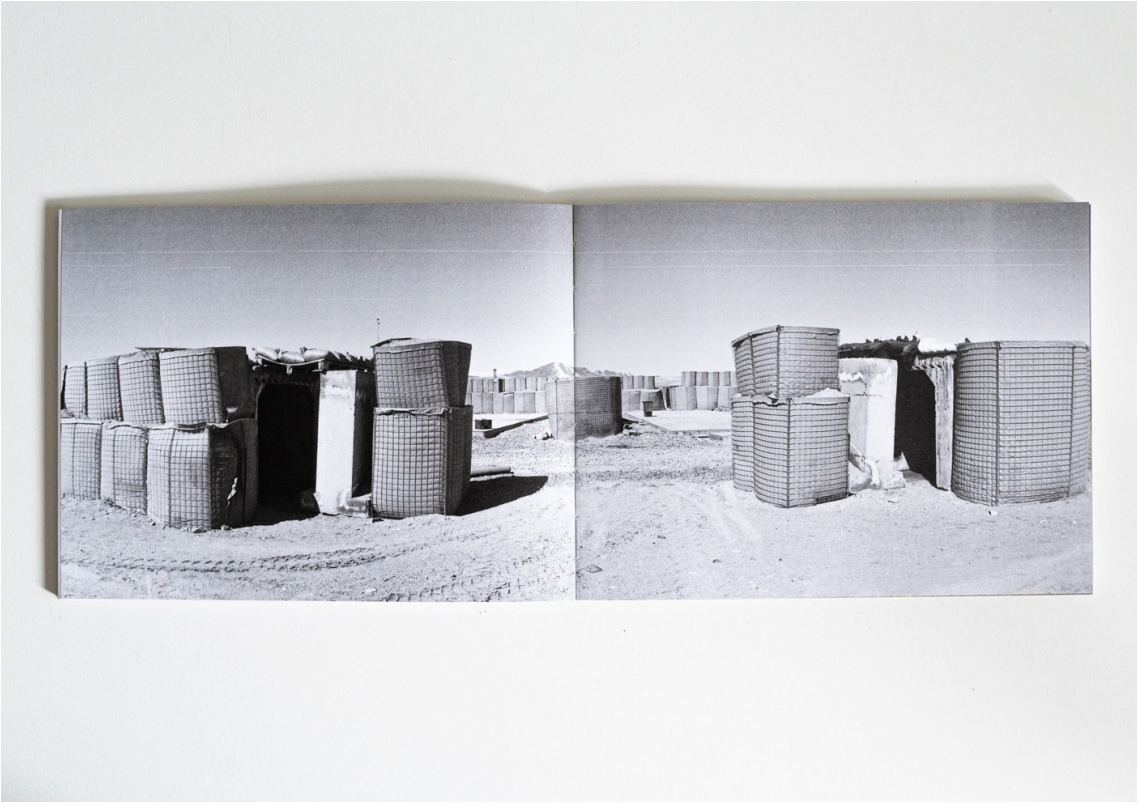

Album „Pustka“ od Wojciecha Grzędzińskiego, fot. Konstancja Lasota

HUDEBNÍ FOTOGRAF 2009

Od první „relaxační“ zakázky uplynulo mnoho let. Od roku 2009 Wojciech Grzędziński průběžně spolupracuje s Institutem Fryderyka Chopina. Fotografuje nejen slavnou Chopinovu soutěž, ale i další akce pořádané Institutem. Plodem této spolupráce je publikace *Chopinův klavír* ilustrovaná Wojciechovými fotografiemi, která vyšla v roce 2018. Album zachycuje proces výroby kopie nástroje z továrny Fryderyka Buchholce. Na začátku dochází k výběru vhodného dřeva a na konci je na již hotový klavír instalována destička „Fryderyk Buchholtz, ve Varšavě“. Celek je doplněn textem profesora Benjamina Vogela, vynikajícího odborníka na historické klavíry. Jak sám autor fotografií při našem rozhovoru uvedl, za svou dlouholetou „lásku“ k hudební fotografii vděčí tomu, že se v té době snažil fotografovat jinak než ostatní. Na snímcích vidíme nejen klasické koncertní záběry, ale také spoustu záběrů „ze zákulisí“. Wojciech nahlíží do zákulisí, zachycuje emoce hudebníků, ale i celého prostředí. Jeho fotografie jsou často plné humoru a odstupu k slavnostní atmosféře obklopující klasickou hudbu a velkou Chopinovu soutěž. Své fotografie rámuje charakteristickým dynamickým způsobem a kombinuje více rovin. Celek doplňují emotivní portréty. Hudební fotografie na bezpečném, teplém a suchém místě, obklopená krásou a talentovanými lidmi, se pro Grzędzińského ukázala být skvělým únikem od jiných fotografických úkolů, často realizovaných v extrémních podmínkách.

FOTOGRAF PREZIDENTA 2011-2015

V únoru 2011 se Wojciech Grzędziński stal vedoucím týmu fotografů doprovázejících prezidenta Polské republiky Bronisława Komorowského během jeho funkčního období. Dalšími členy týmu byli: Eliza Radzikowska - Białobrzewska, Łukasz Kamiński, Wojciech Olkuśnik a Piotr Molęcki. Pro Wojciechovu fotografickou kariéru to bylo velmi důležité období, plné intenzivních a obohacujících zkušeností. Už samotný fakt, že byl šéfem kolegů fotografů, byl lekcí, na kterou Wojciech vzpomíná jako na pořádnou výzvu. Je náročný sám na sebe, což se promítá do očekávání od ostatních. Dalším byl střet mezi prací fotografa, která přirozeně zahrnuje určitou flexibilitu, a rigidním, oficiálním rámcem. Navzdory těmto obtížím přinesl Grzędziński a jeho tým do fotografické práce po boku hlavy státu novou kvalitu. Jak řekl v rozhovoru s Magdalenou Rigamontiovou pro *Dziennik Gazeta Prawna* v roce 2015, krátce po svém odchodu z funkce: *„Vytvořili jsme společnost, fotoslužbu prezidenta Komorowského, efektivní stroj. V některých novinách ji dokonce považovali za bezplatnou fotoagenturu. Objevovaly se telefonáty, že potřebujeme fotografii papeže Benedikta XVI, protože si někdo všiml, že máme fotografie ze setkání Komorowski – Benedikt XVI a chtěli jen Benedikta..… Naštěstí umím odmítat.“*[1] Pracovali, efektivně, rychle a profesionálně. Wojciech vzpomíná, že to bylo období neustálé pohotovosti a oddanosti svěřenému úkolu. Musel být neustále na pohotovosti, v dosahu telefonu, v nekonečném provozu. Vzpomíná, že některé delegace byly pro všechny noční můrou, například návštěva prezidenta v Japonsku odehrávající se během prudkých 36 hodin. Když jeho práce v kanceláři skončila, zbývalo mu více než půl roku přesčasů a dovolené, kterou si musel vybrat. Díky této práci však měl možnost prožít události, s jakými se setká málokdo. Viděl zblízka velké osobnosti současného světa, jako je Barack Obama nebo Angela Merkelová. A co je nejdůležitější, zanechal po sobě fotografie, které vynikají. Kromě obvyklých záběrů z různých významných událostí je zde obrovské množství fotografií, které ukazují Bronisława Komorowského jako člověka. Ukazují jeho emoce, jeho vztahy s lidmi, a to vše v dokonale komponovaných, dynamických snímcích, tak charakteristických pro Wojciecha Grzędzińského. Ve své fotografické činnosti opět překročil obvyklé meze a vyvrcholením jeho nasazení a dobré spolupráce s týmem je publikace *Prezident objektivem*. Album vydala v roce 2015 prezidentská kancelář. Jedná se o krásnou, klasicky vydanou knihu ve formátu 24 × 30 cm. Jak uvádí Joanna Kinowska v úvodním textu, výběr materiálu trval více než deset měsíců a byl vybrán z více než milionu fotografií. Nakonec bylo do publikace zařazeno 186 pečlivě vybraných snímků. Jejich editorem je již zmíněná legenda polské fotografie Chris Niedenthal, který spolupracoval s Tomaszem Sikorou[2], uznávaným polským fotografem, a Monikou Szewczyk-Wittek, fotoeditorkou a kurátorkou,

1 RIGAMONTI M.: Byłem „fotografem prezydenta”, czyli selfie z kierownikiem kraju [online] https://forsal.pl/artykuly/888611,bylem-fotografem-prezydenta-czyli-selfie-z-kierownikiem-kraju.html [15.08.2015]

2 WIKIPEDIA: https://pl.wikipedia.org/wiki/Tomasz_Sikora_(fotograf)

která je autorkou textů o fotografovi a fotografii.[1] Monika je rovněž dlouholetou Grzędzińského přítelkyní. Fotografie v albu nejsou řazeny chronologicky a nejsou ani nijak rozděleny. Jedná se o sled vizuálně odpovídajících snímků, které spojuje postava prezidenta a jeho příběh. Ten však není ústřední postavou, zobrazenou typickým způsobem. Důraz byl kladen na hodnotu samotné fotografie, důležité byly emoce a v druhé řadě kompozice a dynamika snímku. Díky tomuto přístupu k práci fotografů máme možnost nahlédnout do zákulisí prezidentského úřadu. Máme možnost vidět, co se děje mimo oficiální, nejčastěji medializované zpravodajství. Šálek nedopité kávy vedle načmáraného projevu a další fotografie prezidenta, jak se soustředí a studuje text projevu, nebo bosé nohy Bronisława Komorowského na pláži během soukromé návštěvy Angely Merkelové, někdy personál hotelu nebo polští gorali a nepřítomnost prezidenta na fotografii, nebo prezident v precizně komponovaném záběru někde v pozadí. Vidíme člověka z masa a kostí, jeho emoce a emoce, které prožívá jeho okolí. Divákovi jsou odkrývány střípky tajemna, jež se pojí s funkcí prezidenta. Dochází k vyprávění příběhu formou nepřímou, zatímco brutalita zvoleného tónu připomíná volnou naraci amerických prezidentských fotografů. Příkladem může být Pete Souza a jeho fotografie z doby, kdy pracoval pro Baracka Obamu. [2]V rozhovoru zveřejněném na webu digitalcamerapolska.pl v roce 2019 zmiňuje, že Obamu doprovázel prakticky všude. Za svobodu při fotografování vděčil prezidentovu pochopení pro hodnotu práce, kterou odváděl.[3] Způsob vyprávění o tomto prezidentství má mnoho paralel s příběhem Bronisława Komorowského; i zde vidíme člověka, prožívajícího emoce, lidskou bytost, ne jen politika a vypočítavého hráče. Souza také ukazuje mnoho zákulisních situací. Zdá se však, že Američané jsou o krok dál. Souza ukazuje momenty ze soukromého života Baraka Obamy a jeho rodiny, polský fotograf se není do takové blízkosti pouštěn. V Americe je zřejmé, že fotografie mají obrovskou moc a politici toto médium využívají velmi vědomě. V Polsku je fotograf prezidenta stále nedoceněný a prezidenti nejsou na tuto spolupráci náležitě připraven a neumí ji využívat. V práci Wojciecha Grzędzińského a jeho týmu vidíme vliv tohoto západního uvědomělého přístupu, který představoval novou kvalitu v polské politické fotožurnalistice.

1 FOTOPOLIS: *Monika Szewczyk - Wittek*, [online] https://www.fotopolis.pl/autor/733-monika-szewczyk-wittek

2 SOUZA P.: *President Obama* [online] https://www.petesouza.com/gallery.html?gallery=President%20Obama&sortNumber=4&skipno=0#4
ama&sortNumber=4&skipno=0#4

3 DIGITAL CAMERA POLSKA:*Pete Souza - fotograf prezydenta* [online] https://m.digitalcamerapolska.pl/component/mobile/?view=article&id=3095 [08.08.2019]
https://www.wojciechgrzedzinski.pl/copy-of-flashbacks-2
„Wojna w obiektywie” wywiad z Krzysztofem Millerem w Programie Bez Nazwy, https://www.youtube.com/watch?v=C6LCl47QDkM

Album ‚*Předsednictví objektivem*', fot. Konstancja Lasota

Album ‚*Předsednictví objektivem*', fot. Konstancja Lasota

INVOKACE 2001-2014

Inwokacja (vstup, či úvod) je Grzędzińského projekt, který ukazuje osudy polské menšiny žijící na litevsko-polském pohraničí. Grzędziński se s tímto místem poprvé setkal během studia etnologie a kulturní antropologie. Jak sám říká, ze studií byl vyloučen za to, že namísto sepisování rozhovorů fotografoval. V té době vznikly první fotografie celého projektu a zrodila se myšlenka vyprávět příběhy nikoliv slovy, obrazem. Do oblasti se však Wojciech vrací až o 13 let později, tedy v roce 2014. Inwokacja je nostalgický příběh o zapomenuté zemi a komunitě, kterou politické změny, jež tímto kouskem jejich vlasti zmítaly od druhé světové války, odsoudily k izolaci a zániku. Sám autor o tom mluví takto: *„Chudoba, nedostatek perspektiv a pracovních příležitostí způsobily, že se další generace vystěhovávají, odcházejí do města či jinam do Polska a poté do Evropské unie. Mladí lidé hromadně hledali práci na Západě. Litva čelila jedné z největších ekonomických emigrací v regionu. Na venkově zůstávali především starší lidé nebo ti, kteří měli omezené možnosti odchodu. Sledování neviditelné hraniční čáry druhé republiky bylo záminkou, jak po 30 letech svobody ukázat bývalou komunistickou společnost. Lidé, místa a události fragmentovaně vykreslují komplikovanost současné reality.*“[1] Fotografie v tomto dokumentu jsou poetickými obrazy vypovídajícími o ztracené identitě, o době, která se zastavila. Grzędziński se s něhou dívá na mizející polskost, rozkročenou mezi východoevropskými a západoevropskými vlivy.

1 GRZĘDZIŃSKI W.: *Invocatio* [online] https://www.wojciechgrzedzinski.pl/flashbacks-2

REMINISCENCE 2013-2016

„Paměť.
Vždycky mě udiví, jak funguje.
Stejný parfém na kůži stejné ženy. Vůně, která mi po letech připomíná snímky z minulosti. Stačí se jen nadechnout. Kamion projíždějící kolem za slunečného dne.
Těžká, naplňující plíce. Tak, že se nedá vyplavit.
Sladká a děsivá.
Zápach rozkládajících se těl.
Viděl jsem.
Asi víc, než jsem si myslel, že uvidím.
A nejspíš pořád ještě ne dost.
Zavřel jsem oči.
Usínám.
Od dětství se mi zdají podobné sny. Barevné.
Směs vzpomínek prokládaná nereálnými situacemi. Událostí, z nichž neznám východiska.
Musím bojovat.
Sám za sebe.
Za svůj život.
Někdy na mě útočí hadi a někdy držím v ruce zbraň. Pistoli. Mířím s ní na útočníka. Stisknu spoušť. S plnou silou. Ani se nehne. Jsem příliš slabý na to, abych s ní pohnul.
Nepřítel se blíží.
Zabíjí.
O chvíli později jsem znovu ve stejné situaci. Den sviště.
Svišťův sen.
Pořizuju snímky.
Dívám se.
Ale to, co vidím, není stejné. Cítím, že je to jiné. To, co jsem zažil, věci mění. Nelze to vrátit zpět. Není to tak samozřejmé. Je to zamotané, matoucí. Vzorec výchovy, domova, rodiny... vybral jsem, jak to všechno začne. Nastalo promísení genů a štěstí a tak jsem se tu ocitl. Narodil jsem se. A ne ve válečné zóně zoufalství a beznaděje. Souhrou okolností. Všechny volby a důsledky. Vědomé i nevědomé.
Černý pes věrně u nohou.
Vždy půl kroku za svým pánem.
Deprese.
Čeká, až si prostě lehnu.“[4]

---

1 GRZĘDZIŃSKI W.: *Flashbacks* [online] https://www.wojciechgrzedzinski.pl/flashbacks

Tento dojemný text doplňuje subjektivní dokument, v němž autor vypráví o svých zkušenostech s depresí. Dynamické, černobílé, vysoce kontrastní fotografie představují útržky reality, které formálně nevyprávějí jeden příběh. Snímky jako chaotické vzpomínky vyvolané neklidnou, nespoutanou myslí se snaží působit na dojmy. Jde o intimní setkání s autorovými emocemi. Křik, bolest, temnota, utrpení, osamělost. Vidíme, cítíme drama ztráty kontroly nad vlastním životem. Jejich autor neochotně hovoří o příčinách své nemoci. Poukazuje na to, že k ní nepřispěla jen posttraumatická stresová porucha a válečná zkušenost, z textu můžeme vyvodit, že k ní přispělo velké množství různých životních zkušeností. Podobný pokus hovořit o tom, jaké to je žít s depresí, najdeme u kalifornského fotografa Edwarda Honakera.[1] Jeho fotografie jsou konceptuálnější; jsou precizním, promyšleným pokusem vyprávět o tomto stavu prostřednictvím obrazů. Grzędzińského fotografie se zdají mít spíše reportážní, náhodný charakter. Pořízené pod vlivem impulsu, daného okamžiku, později interpretované, podle autora přesně popisují stav, ve kterém se nacházel. U obou fotografů však vidíme stejnou touhu ukázat druhému člověku pravdu o emocích, které prožívá. Vyjadřují stejnou potřebu být pochopeni. Zdá se také, že schopnost mluvit o nemoci je způsob, jak se s ní vyrovnat. Fotografování je formou autoterapie. Jak Grzedzinski říká, po zveřejnění tohoto materiálu se setkal s velkým ohlasem; možná, že fotografie pomohly nemocným lidem lépe porozumět sobě samým a uklidnilo je vědomí, že jim někdo jiný rozumí, protože prochází podobnou zkušeností - překonávali bolestný pocit izolace způsobeného depresí skrze fotografie.

1 HONAKER E.: *II* [online] http://www.edwardhonaker.com/booktwo

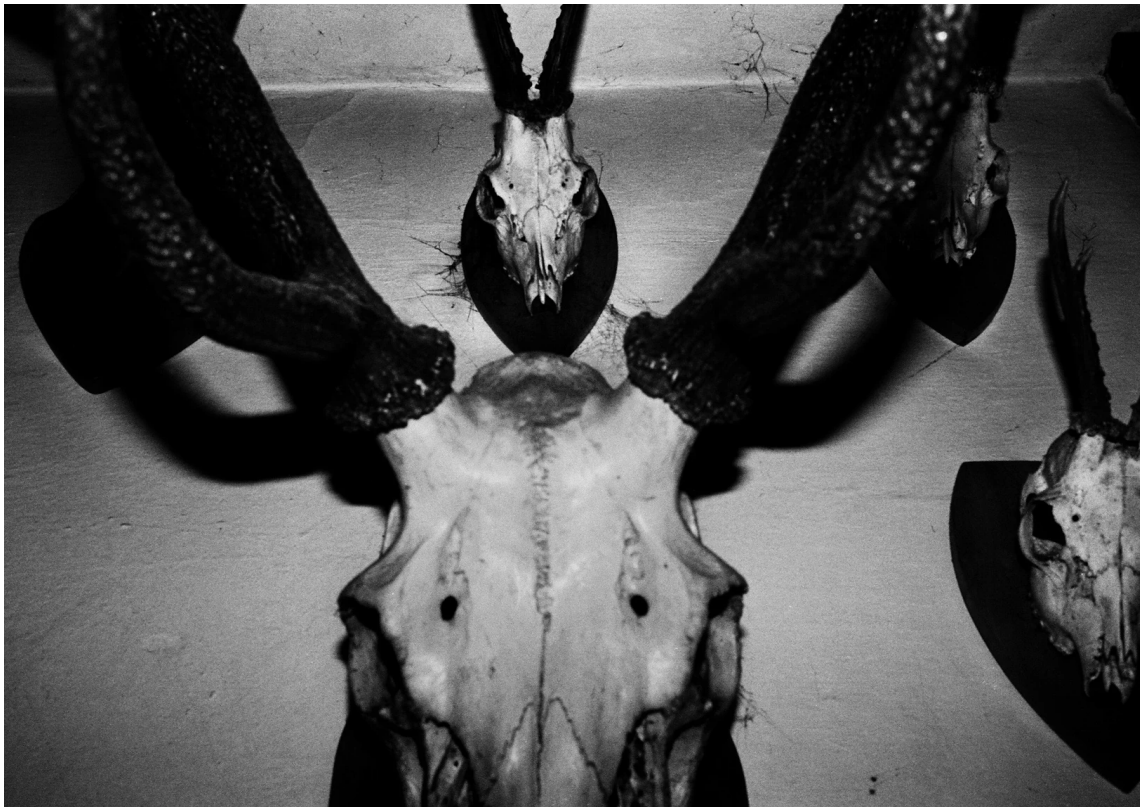

ISLAND 2019

Mezi mnoha fotografiemi, které Wojciech Grzędziński pořídil bez profesionálních povinností nebo realizace plánované fotografické koncepce, mě zaujaly ty ze spontánní cesty na Island. V červnu 2019, během prázdninové cesty po tomto magickém ostrově, vznikla řada výjimečných fotografií, jejichž vznik byl poháněn citlivostí jejich autora. Ocitáme se v neskutečné zemi zahalené mlhou, kde se dvouhlavé ovce a opuštěná „vesmírná“ vozidla zdají být normou. Člověk by si nejraději v úžasu protřel oči, stejně jako jeden ze zachycených mužů. Je to skutečná země, která se fyzicky nachází někde na mapě a má své místo v reálném světě? Nebo tajemný svět autorovy fantazie? Je to pozvánka na zeměpisnou cestu, nebo výlet do meandrů podvědomí Wojciecha Grzędzińského? Obrazy jsou zamračené a vyzařují nejistotu. Prostor je plný šedi, tajemný, poustevnický, ale podivně lákavý. Fotografie podle mého názoru na jedné straně odrážejí temnou stránku „ducha Islandu“, ale na druhé straně jako by hodně vypovídaly o „duchu“ fotografa, který je zvěčnil. Grzędziński je nejen vynikající fotožurnalista, skvělý dokumentarista, ale také básník. Je to umělec. Jako autor neliterárních „děl“ zprostředkovává emoce, vypráví příběhy, probouzí fantazii a vtahuje lidi do děje nikoli slovy, ale jedinečnými obrazy, které vycházejí z duševní potřeby a z bohatého, přecitlivělého nitra.

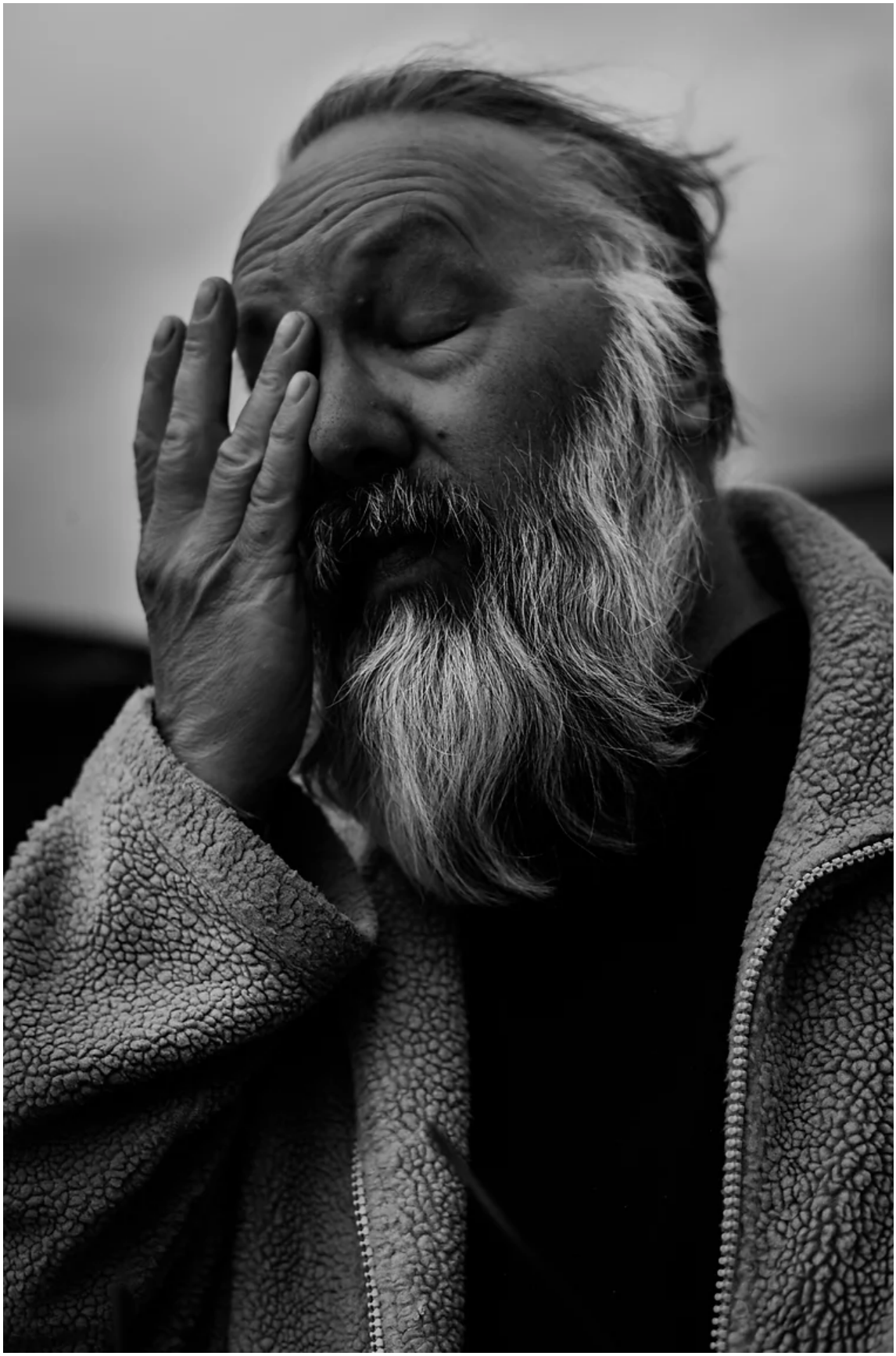

UKRAJINA 2014-2024

Eskalace války na Ukrajině 24. února 2022 změnila životy mnoha lidí, včetně fotoreportéra Wojciecha Grzędzińského. Grzędziński jezdil fotografovat situaci na Ukrajině od roku 2014, kdy doprovázel Polskou humanitární akci a cestoval jako fotograf na volné noze. Tyto cesty však byly spíše sporadické. Během jedné ze soukromých cest v roce 2018 se vydal s reportérkou a novinářkou Magdalenou Chodownik na ukrajinský Donbas. Při té příležitosti vznikla významná série fotografií a Wojciech se osudy jednotlivých protagonistů zabýval i nadále. Tušil však, jak úzce bude jeho život s daným místem spojen v následujících letech? O čtyři roky později bude prakticky žít na válkou zničené Ukrajině. Vraťme se ale ještě zpátky na Donbas. V noci ze 17. na 18. května 2018 ve vesnici Trojeckie, kde se fotoreportér s novinářkou zdržovali, dopadlo na obytné domy asi deset minometných střel. Wojciech vzbudil Magdu křikem: *„K zemi!“* Jeden z granátů zasáhl sousední dům. O chvíli později přiběhl k místu, kde bydleli, zakrvácený osmnáctiletý Andrej. Wojciech mu začal obvazovat velkou ránu na noze. Novinář popadl telefon, aby zavolal pomoc. Když Wojciech a Magdalena dorazili k vybombardovanému sousednímu domu, našli šokující scénu. Chlapcova matka napůl seděla vedle těla již mrtvého manžela, zavalená troskami ze střechy, a polštářem se snažila zabránit, aby jí z otevřené rány na břiše nevypadly vnitřnosti. Na místě zemřel i Andrejův třináctiletý mladší bratr Dima. Pomoc dorazila o hodinu později, a to jen díky echu od novinářů. Snímky pořízené té noci získaly 2. cenu Grand Press Photo 2019 v kategorii Události. Je však nutné dodat, kolik fotografií té noci nevzniklo: Grzędzinski například nevyfotografoval popsanou scénu s těžce raněnou Andrejovou matku Svjetlanou. O této události mi vyprávěla novinářka Magdalena Chodownik. Opět je tak dokázáno, že pro Grzędzińského je důležitější osoba, než fotografie. Z vyprávění Chodowikové vyplývá, že Wojciech neztrácí hlavu ani v obtížných situacích. Nejenže ví, jak se v takových extrémních chvílích zachovat, jezdí vždy dobře připraven, vozí sebou výbavu pro první pomoc, a stará se i o tým, se kterým pracuje. Magda říká, že k němu měla v té době naprostou důvěru. Wojciech respektuje svého protagonistu a přebírá odpovědnost jak za příběh, který vypráví, tak za zdraví, život a důstojnost člověka, s nímž se setkává. Plodem spolupráce během této třítýdenní cesty byla reportáž Chodownikové ilustrovaná Grzędzińského fotografiemi, která byla nominována na Cenu Teresy Torańské[1] časopisu Newsweek. Dne 1. 10. 2019 se v Lublinu uskutečnila výstava pod širým nebem, na které byly vystaveny fotografie reflektující konflikkt Grzędzińského snímky pod titulem Blíž k domovu to bolí víc. Takto se o akci vyjádřil sám autor: *„Blíž k domovu to bolí víc. Vždycky. Když je válka daleko, někde v zemi, kam se neodvažujeme ani na exotické dovolené, když se týká někoho anonymního, jako je Abdul Kowalski, je nám to jedno. Jen další brutální obraz jako mnoho jiných. Tak proč tam*

1 CHODOWNIK M.: *Wojna, która ma zapach barbowalu* [online]https://holistic.news/wojna-ktora-ma-zapach-barbowalu/[20.08.2018]

jezdit, proč ukazovat další drama? No přece proto, aby se na ty příběhy nezapomnělo. Abyste vy, diváci, nemohli říct, že jste to nevěděli. Že to nebyla vaše věc. Přesně to si mysleli „spojenci" v roce 1939: nic nám do toho není. O tři roky později zprávy o holokaustu prošly bez povšimnutí, protože se zdály být neskutečné. Právě proto, abyste to vy, diváci, viděli a byli si toho vědomi. Abyste pomohli, protože můžete pomoci. Abyste se zamysleli. Abyste četli. Alespoň tolik. Řekněte svým přátelům: víte, že v Jemenu, v Sýrii trpí lidé. Na Ukrajině je válka, umírají tam LIDÉ! Děje se to blízko našeho domova... Chtěl bych, abyste se vy, diváci, zamysleli nad tím, jak byste chtěli, aby se k vám svět choval, až začne válka o váš domov?"[1] Když v únoru 2022 začala invaze Ruské federace na Ukrajinu, Grzędzinski se přirozeně okamžitě zapojil do jejího fotografování. Pronajal si na Ukrajině byt a válka se stala jeho každodenní rutinou. Doprovázel Ukrajince mimo jiné v Medyce, Lvově, Kyjevě, Záporoží, Charkově, Krematorsku, Marince a Chersonu. Snímky dokumentující konflikt byly v letech 2022-2024 oceněny hlavní cenou Grand Press Photo, tj. třikrát za sebou získal titul Fotografie roku. V roce 2024, jak jsem již zmínila, porota této soutěže, které předsedal fotoreportér Jevhen Maloletko, vyhlásila Wojciecha Grzędzińského nejlepším fotoreportérem jubilejního 20. ročníku. Navzdory těmto prestižním úspěchům Grzędziński s polským tiskem nespolupracuje. Své úkoly dostává od listu *The Washington Post* nebo, vzácněji, od časopisu *Der Spiegel*. Spolupracuje s agenturou Anadolu, nejčastěji si však své aktivity financuje sám, a teprve s pořízenými snímky oslovuje vydavatele. Jeho fotografie přesto kolují po celém světě. Objevují se v tisku, ale mimo jiné také na sociálních sítích ukrajinského prezidenta Volodymyra Zelenského. Hlavními hrdiny jeho fotografií však nejsou vojáci, výbuchy zákopů a výstřely, Grzędziński ukazuje člověka ponořeného do války. Se stejnou pozorností a empatií fotografuje unaveného bojujícího muže jako osamělou starou ženu, která zůstala v troskách svého domu po přesunutí fronty. Jak říká Magdalena Chodownik, ať už je třeba vytvořit materiál v zákopech nebo na frontě, Grzędziński neváhá v ani jednom případě. Ale když je čas a prostor, s citlivostí „esejisty-reportéra" hovoří s lidmi, s nimiž žije, pije kávu s lidmi, které náhodně potká, hodně chodí, nasává energii místa, aby lépe pochopil příběh, s nímž se setkává, a jeho postavy, a pak ho spolehlivě zprostředkuje divákovi. Grzędziński netvoří „pohlednice" z války. Díky jeho nasazení a hlubokému ponoru do lidských příběhů získáváme věrohodný obraz o stavu člověka v tak obtížné situaci, jakou je ozbrojený konflikt, a to ve všech dimenzích lidské existence.

1 CK LUBLIN: *Wojciech Grzędziński Bliżej domu boli bardziej - otwarcie wystawy [online]* https://ck.lublin.pl/wydarzenie/wojciech-grzedzinski-blizej-domu-boli-bardziej-otwarcie-wystawy/

TNT

fot. Wojciech Grzędziński

P.s. Zde se odehrává válka

Parkujeme pod galerií, máme štěstí. Centrum Varšavy. S parkováním to bývá komplikované, ale naštěstí jsme tu uprostřed prázdninového týdne. Zvládáme to. Obchod a galerie Leica se nachází přímo nad námi. Projdeme kolem obchodů a vyjedeme výtahem do druhého patra. Hned vedle obchodu Leica narazíme na Wojtka. Obklopen přáteli, elegantní, hranatý. Přistupuji k němu, abych ho pozdravila. Má problém mi objetí opětovat. Nejdřív nevím, co se děje. Po chvíli pochopím. Poprvé po mnoha letech se chystá na zahraniční dovolenou, kde se chce věnovat své vášni, kterou odložil: windsurfingu. Zlomil si ruku. Samozřejmě o tom žertuje. Ale vidím, že prožívá mnohem víc, nejspíš hodně smíšených emocí. Shromažďuje se stále více lidí. Tohle není obyčejná vernisáž. V médiích to ještě nebylo oficiálně oznámeno. Zdá se, že pozvánku dostalo jen pár vyvolených. Pár lidí, které znám. Je mezi nimi i Michał Mazurkiewicz, který souhlasil, že se mnou bude předem mluvit o spolupráci Leicy s Wojtkem. Od něj vím, že Wojciech je čestným velvyslancem společnosti Leica, s jejíž podporou mimochodem může počítat už řadu let, ač není velvyslancem oficiálním. Kdyby jím byl, nemohl by se v médiích a na zakázkách objevit s ničím jiným než s fotoaparátem této společnosti. A například pro hudební fotografie potřebuje Wociech zejména extrémně tiché vybavení. V současné době se v jeho „stáji“ vedle fotoaparátu Leica nachází fotoaparát Nikon. Čas ho tlačí. Poslední etapa, třetí patro, po schodech nahoru, následujeme plynoucí dav. Trochu vím, co mohu očekávat. Navštívila jsem „Grzęda“ v Mazursku kvůli bakalářské práce v okamžiku, kdy tam s Monikou Szewczyk-Wittek vybíral pro výstavu snímky. Monika je kurátorkou akce a Wojtkovou dlouholetou přítelkyní, už jsem o ní psala. Sledovat je při práci pro mě bylo velmi poučné. Několik desítek válečných fotografií mé velké fotografické autority rozložených na podlaze, nalepených v několika sadách na stěně, a dalších několik set jeho fotografií z cest na Ukrajinu na hromadách hned vedle něj. A tato možnost si je volně prohlédnout, analyzovat a doplnit o moudré komentáře, to byl jedinečný zážitek! Viděla jsem, jak obtížný je výběr, zvláště pro Wojciecha to mohlo být i re-traumatizující a snažil se tomu uniknout, zatímco Monika byla pohlcená emocemi, jak se mi vyznala. Prožili jsme dva intenzivní dny proložené mým rozhovorem a schůzkami k úpravě vystavovaného materiálu. Tehdy jsem se dozvěděla, že „Grzęda“ miluje potápění. Cestou z nádraží v Nidžici jsme vyzvedávali balíky. Uvnitř byl skafandr a další potápěčská „udělátka“. Wojciech si skafandr vyzkoušel hned po návratu do domu. Druhý den jsme mezi „povídáním“ a „zařizováním“ vyrazili na pláž, já s Monikou standardně na břeh a plavat a Wojtek se potápět, nebo spíš lovit ryby. Několik měsíců předtím, když fotil dronem, trefil s ním kamaráda na surfu uprostřed jezera a přístroj utopil. Svědkem incidentu byl Maciej Stanik.Nyní jsme měli být svědky vylovení „utopence“. Uběhla hodina a mezitím se strhla bouřka.

A opět to vzrušení! Půlka pláže s dalekohledy si kladla otázku „Vyplave, nebo nevyplave?“. Wojtka tu všichni znají, jezdí na Mazury už od dětství, kdy navštěvoval prarodiče. Nyní v Nartech žije. Pokud má vůbec čas žít. Onen rozruch na břehu lze tedy označit jako velmi milý zájem dobrých sousedů. A taky pár náhodných turistů. Nakonec se Wojciech přece jen vynoří. Uf. Úleva, i když jsme si nebyli vědomi, jaké máme obavy. Wojciech pořídil dronem krásné snímky, jsou to abstraktní obrazy mazurské krajiny. Pro jejich autora je to kreativní způsob trávení volného času, ale i způsob relaxace v přírodě. Asi je i dobrý potápěč, když se k nám vrátil. Ale co já vím o potápění? Dron však naneštěstí stále zůstává na dně jezera! Během tohoto vzrušujícího víkendu stráveného v Mazursku jsem se také dozvěděla, že u vchodu na výstavu, která vzniká před mýma očima, bude opona, na níž se bude promítat fotografie. Každý, kdo by chtěl vstoupit do galerie, by se musel „prodrat“ davem Ukrajinců prchajících před válkou. A tak se také stalo. V potemnělém vestibulu obchodu a galerie Leica na Myší ulici 3 ve Varšavě se na obrovský kus látky promítala fotografie evakuujících se lidí. Každý potenciální divák musel „proniknout“ do smutných, vyděšených a rozrušených tváří, aby viděl výslednou část výstavy. Silný vstup. Zde se odehrává válka je vlastně příběhem dvou autorů, Wojtek Grzędziński je autorem fotografií, ale stejně důležitá jsou tentokrát i slova.

Wojciech Grzędziński a Monika Szewczyk-Wittek při výběru materiálu pro výstavu „Zde se odehrává válka“, Narty, 31.05.2024, fot. Konstancja Lasota

Wojciech Grzędziński ve svém domě během výběru materiálu pro výstavu „Zde se odehrává válka“, Narty, 31.05.2024, fot. Konstancja Lasota

Texty, kterých je zde mnoho, pocházejí z pera Pawła Reszky, novináře, válečného zpravodaje a autora knih. Jsou zobrazeny souběžně s fotografiemi na obrovských listech spuštěných ze stropu. Nejsou přímým popisem fotografií. Obrazy a slova existují jakoby vedle sebe. To dobře odráží způsob spolupráce Wojciecha a Pawła. Při popisu události mluví každý svým jazykem a zaznamenávají události charakteristické pro toho druhého. Často jsou na stejném místě, a přesto vyprávějí dva různé příběhy. Tak se také na výstavě slova a obrazy prolínají, doplňují, plynou v jednom proudu, aniž by na sebe přímo odkazovaly. Pawel a Wojtek se seznámili v redakci časopisu a poprvé pracovali bok po boku při cestě do Gruzie v roce 2008. Později se jejich cesty mnohokrát zkřížily, a to i na Ukrajině. Wojciech přizval Pawla ke spolupráci a nejednou zdůraznil, že jde o jejich společnou výstavu a že slova v ní mají stejnou váhu jako fotografie. V rozhovoru s Pawlem opět slyším, že s Wojtkem se na cestách skvěle pracuje, že je vždy připraven. Ví, kam jede a proč tam jede. Je rozumný, dobře odhaduje rizika a zbytečně neriskuje. Skvěle si rozumí s lidmi, což Pavlovi často pomáhá v jeho „práci“. A co novinář obzvlášť zdůrazňuje, je kolegiální a „neopouští“ své kamarády v nouzi, což je ve válce strategická výhoda. Na otázku, zda existuje nějaká Wojtkova fotografie, která je jedinečně zapamatovatelná, k mému překvapení ukazuje na fotografii, na níž je on sám hlavním hrdinou. Na této fotografii vidíme Pawła velmi soustředěného na starou ženu, která mu něco říká. Na rameni mu visí rozcuchaná taška, z níž vypadávají papíry.Na hlavě staré ženy je klasický šátek, na Pawłově bavlněná čepice.

Zpod saka mu trčí kus nápisu „Press“. Dva do sebe zahledění, obyčejní lidé na pozadí obyčejného, špinavého autobusu. Všude kolem šedivě šedá, asi zima. Nic zvláštního. Podívám se na ně blíž. Paweł má na sobě, zdá se mi, neprůstřelnou vestu. Snímek je pořízen v květnu 2024 ve zdevastované Antonivce, předměstí Chersonu, a citujeme jeho hlavní postavu: „*Je v něm všechno, co stojí za to říct o práci novináře ve válce*“. A proč poukázal právě na tuto Wojtkovu fotografii? Ne proto, že na ní vypadá tak „skvěle“, ale proto, že říká pravdu. Být novinářem, stejně jako fotoreportérem, podle Pawła neznamená hrdinně běhat v helmě a pod palbou po frontové linii, ale jde především o dlouhé rozhovory s obyčejnými lidmi, a to v naprosto nezajímavých podmínkách. Právě této schopnosti sdělit podstatu věci přímo a jasně prostřednictvím fotografie si Paweł na Wojciechovi cení nejvíce. Tak je tomu i v případě výstavy, jejímiž autory jsou oba muži. Je to příběh o válce, jaká je ve své často odmítané, nepochopitelné a bolestné pravdě. Zde jsou slova Pawla Reszky v popisu výstavy: *„Válka doutnala už dlouho. Nejprve Rusko, vysmívající se právu, násilím obsadilo Krym. Pak jeho diverzanti rozpoutali krvavou vzpouru v Donbasu. Na východě Ukrajiny – už téměř deset let – výstřely neutichají. Málokdo však věřil, že Moskva zaútočí plnou silou. Z úst významných politiků prý zaznívalo: „Putin na něco takového není připraven!“. Bylo to prý slyšet v televizních pořadech:„Soustředění ruských vojsk na hranicích“. A každá ukrajinská rodina měla „pro jistotu“ sbalený kufr (peníze, doklady, teplé oblečení). Všichni byli připraveni, jen se to nehodilo. Tanky postupující na Kyjev? Bomby padající na města? Hořící nemocnice, školy? Jak to, vždyť jsme v Evropě! Tohle je 21. století! Přesto Rusko zaútočilo. Každý den umírají lidé pod bombami, stovky zraněných civilistů jsou odváženy do nemocnic a márnic. Ukrajina se brání a trpí. Tato výstava vypráví o válce, která se stala součástí každodenního života.“*[1] Je to příběh o dramatické situaci na Ukrajině od samého počátku, tedy od Euromajdanu v roce 2013, přes anexi Krymu až po současnost. Zatímco Reszkova slova vypovídají o celém období, vystavené fotografie Grzędzińského pocházejí z let 2016 až 2024. Těžiště je však kladeno na dobu po 24. únoru 2022, tedy po násilné eskalaci konfliktu ze strany Ruské federace. Vraťme se ke středečnímu odpoledni a slavnostnímu zahájení. Jsou vítáni hosté, padají oficiality, u autorů se bijí různé emoce a převažuje nervozita. Promlouvají postupně Monika, Paweł a nakonec Wojtek. Nechybí ani fixérka z The Washington Post, Anastasja. S americkou lehkostí mluví o spolupráci s Wojtkem a hodně vtipkuje. Je vidět, že se mají rádi. Přišlo hodně lidí, galerie je plná. Vernisáž, která se koná 17. 7. 2024 v Leica Store & Gallery, je velkou a důležitou událostí hned z několika důvodů. Jedná se o Wojciechovu první výstavu všech jeho prací z období tohoto konfliktu. Fotograf otevřeně říká, že nepracuje proto, aby dělal výstavy. Neusiluje o to, a proto je takových akcí i přes jeho rozsáhlou tvorbu stále málo.

1 ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW: „*Tu jest wojna” - wystawa zdjęć Wojtka Grzędzińskiego z tekstami Pawła Reszki* [online] https://zpaf.pl/aktualnosci/tu-jest-wojna-WG-PR-leica-gallery/

Opona s fotografií Wojciecha Grzędzińského, která otevírá výstavu „Zde se odehrává válka“ v Leica Store&Gallery ve Varšavě. Varšava, 17.08.2024, fot. Konstancja Lasota

Wojciech Grzędziński při projevu na vernisáži výstavy „Zde se odehrává válkaa“. , v pozadí zamyšlená kurátorka Monika Szewczyk - Wittek. Varšava, 17.08.2024, fot. Konstancja Lasota

Další důvod: jedná se o jeho první výstavu v Leica Gallery, přestože s ní od roku 2015 probíhá srdečná spolupráce. A to je, myslím, ten nejdůležitější důvod: tato výstava, to je pro diváky bomba. Za oponou se v rozměrném prostoru galerie nachází desítky barevných fotografií různých velikostí. Nechybí ani obrazovky a prezentace, tedy ještě více snímků. Jako déšť mezi nimi padají ze stropu slova. Jsme zaplaveni strašnými fakty. Žádné slevy. Jdu od fotky k fotce, od slova ke slovu. Dívám se, čtu. Hluk konverzace mě ruší. Mělo by tu být ticho. Mrtvolné ticho. To všechno, to je pravda. To je pravda. Hned za naší východní hranicí se děje to, co je tak těžké pochopit: nesmyslná, neospravedlnitelná krutost a utrpení. Je tam válka. Tam ne! Je přece skoro tady! V tuto chvíli se vlastně odehrává *„ZDE“*. - v mé hlavě. Je nemožné, abych si nekladl otázky: Co kdyby ta pětiletá holčička na nemocničním lůžku byla moje dcera? Co kdyby ten vyděšený voják byl můj milovaný? Co kdyby to byly trosky mého domu? Co kdybych to byla já, kdo byl znásilňován a mučen? Co když v té díře leželo moje zmrzačené tělo? Ve chvílích oddechu zamrkám. Ano, abych neskládal těžká slova a neprožíval nekompromisní obrazy, stačí mi zavřít oči. Můžu zavřít oči? Představuji si náměsíčný dav v galerii. Slepý dav diváků, mumlajících jako anestetizovaná společnost: *„Vždyť to není u nás, vždyť to není u nás...“*. Až to bude u nás, bude už pozdě. Oči budou doširoka otevřené a pod zavřenými víčky nebude oddechu. Výstižný název pro tuto událost zvolila Monika Szewczyk-Wittek: *„Zde se odehrává válka“*. Pro každého, kdo galerii navštíví, se realita války na Ukrajině stane jeho skutečností, v tu chvíli šokující a bolestně reálnou. Tato výstava, to je knokaut útěchy, velká lekce soucitu. Vystavovat fotografie z války není samozřejmostí. Jaké je to správné místo, kde toto téma otevřít? Jak ukázat utrpení tak, aby se divák nezačal zabydlovat, aby kolem něj neprošel lhostejně, protože tady žádná lhostejnost být nemůže. Při úpravě materiálu v Nartech se Monika a Wojciech bavili o snímcích, které jsou velmi přímé, až brutální, jako například fotografie useknuté končetiny. Monika ji zamítla, Wojtek chtěl, aby se objevila. Dva různé pohledy: pohled člověka, který válku nikdy nezažil a říká *„už toho bylo dost“*, a pohled člověka, který na vlastní kůži pocítil, co válka znamená, a říká *„ano, zatraceně to bolí a taková je pravda“*. Z těchto třenic vzešla výstava, kterou nelze jen vidět, je nutné ji prožít. Díky citlivému oku kurátora neutíkáme z galerie po zhlédnutí třetího obrazu. Díky nekompromisní práci fotografa a dojemným textům novinářky nám běhá mráz po zádech a máme slzy v očích. Z Leica Store & Gallery neodchází nikdo lhostejný.

Výstava fotografií „Zde se odehrává válka”, 17.08.2024, Varšava, foto: Konstancja Lasota

Výstava fotografií „Zde se odehrává válka”, 17.08.2024, Varšava, foto: Konstancja Lasota

Příběhy,
které chtějí být vyprávěny

Předložené fotografie Wojciecha Grzędzińského nám dávají určitý obraz o jeho fotožurnalistické a dokumentární práci. Zdá se, že to nejdůležitější, co chce divákovi zprostředkovat, jsou emoce. V tomto kontextu je jedno, zda vypráví příběh staré ženy z litevské vesnice, vojáka na frontě, prezidenta Polské republiky nebo mluví o sobě. Je blízko lidem, které fotografuje, i událostem, které reflektuje. Ve svém sdělení je někdy nekompromisně upřímný, ale vždy klade na první místo dobro fotografované postavy. Není veden touhou po zisku, slávě nebo potřebami ega. Zdá se, že je, navzdory tomu, co už v životě už zažil, idealista a jeho posláním je změnit svět k lepšímu. V rozhovoru s Martou Schwarzgruberovou v roce 2016 řekl toto: *„Mám smysl pro poslání. Možná jsem naivní, ale věřím, že obraz možná nedokáže ukončit válku, ale změnit její průběh – jako už se to stalo. Jako například v Gruzii; k útoku v Gori došlo v den zahájení olympijských her v Číně a snímky z Gruzie tuto událost zastínily. Kdyby nebyly pořízeny, olympiáda by byla na prvních stránkách novin, nebyla by tam žádná zpráva o tom, že právě vypukla válka, která může výrazně ovlivnit stabilitu v Evropě. Dobře použitá fotografie, a co je důležité, skutečná fotografie, může změnit svět. Fotografie napalmem popálené hořící dívky z Vietnamu způsobila, že miliony lidí vyšly do ulic na protest a přiměly americké politiky tuto válku ukončit. Fotografie musí vyjadřovat emoce.“*[1] Když emoce, tak člověka. Člověk je hlavní postavou jeho fotografie, ale není to anonymní osoba. Zejména u reportáží z probíhající války na Ukrajině vidíme fotografie spolehlivě opatřené popiskem. Jejich protagonisty poznáváme i se jménem. Často se dozvídáme o jejich dalších osudech. Polská spisovatelka a reportérka Hanna Krall o své účasti na příbězích, které vytváří, píše toto: *„Nemám zájem o globální světový řád. Ve skutečnosti nevěřím, že nějaký řád existuje. (...) Vše redukuji na jediného člověka, protože tohoto jediného člověka mohu uchopit, pochopit, a když je to nutné - postavit se mu čelem.“*[2] Tak se zdá, že Grzędziński věnuje veškerou svou pozornost člověku, kterého potkává. Se stejnou úctou přistupuje k dítěti, uprchlíkovi nebo hlavě státu. Svým pozorným pohledem, často soucitným, soucitně zvědavým, někdy vtipným a jindy uštěpačným, si „ho“ měří, objímá a vypráví. Zprávy novinářů spolupracujících s fotoreportérkou Magdalenou Chodownik a Pawlem Reszkou potvrzují, že lidé si Wojtka snadno oblíbí, a tak nemá problém získat si jejich důvěru. Někteří své příběhy vypráví i bez vyzvání, jako tenkrát v Izjumu: *„Byl jsem v Izjumu fotografovat exhumaci masového hrobu Ukrajinců. Byli pohřbeni na provizorním hřbitově přímo u vjezdu do města. Nacházel se na pravé straně v lese na charkovské straně. Pracoval jsem tam s fixérkou Nasťou pro redakci The Washington Post. Strašně lilo.*

1 SCHWARSZGRUBER M: *Wojciech Grzędziński o kulisach swojej pracy [*online] https://wiadomosci.wp.pl/wojciech-grzedzinski-o-kulisach-swojej-pracy-wczesniej-czy-pozniej--kazdy-laduje-u-psychologa-gdy-wyjezdzalem-do-afganistanu-starsi-koledzy-ostrzegali-nie--wrocisz-taki-sam-6025255576425601a [22.01.2016]

2 ANTCZAK J., *Reporterka. Rozmowy z Hanną Krall.,* Wyd. AGORA SA, Warszawa 2015, s. 87

Když jsme vyšli z lesa, byli jsme úplně promočení. Pak se před námi z ničeho nic objevila žena. Bylo jí asi padesát, i když vypadala starší. Prosila o léky. Nasťa pro ně běžela do auta. A najednou se ocitla tváří v tvář mně. Začala vyprávět, jak k ní přišli dva ruští vojáci. Jeden z nich popíjel u stolu vodku. Druhý ji znásilňoval v ložnici. "[1] Takové události jako by říkaly, že jediné, co musí fotograf v danou chvíli udělat, je být ve správný čas na správném místě a dělat svou práci svědomitě. Nejdůležitějšími jsou zkrátka živí lidé, kteří mají své příběhy. A často jsou to příběhy, které potřebují zprostředkovatele v osobě fotožurnalisty, protože chtějí být vyprávěny.S ohledem na klasickou polskou tvorbu je vhodné chápat Grzędzińského fotografie jako reprezentaci moderní fotožurnalistiky, která kombinuje prvky klasického dokumentu a intimitu Wojciechova osobitého přístupu. Výrazná společenská témata představuje jakoby pod lupou a zaměřuje se na osudy jednotlivců, jejichž příběhy vznikají na pozadí konkrétních událostí. Na rozdíl od fotografií například již zmíněného Chrise Niedenthala se Grzędziński nesoustředí na politické události, ale staví do centra dění jednotlivce. Dramatické okamžiky, bezprostřední situace, které přitahují mnoho fotožurnalistů, jsou v Grzędzińského případě upozaděny a jako centrum dění je chápaná lidská existence. Tento osobní pohled plný empatie ho také odlišuje od fotografů, jako je Tomasz Tomaszewski, jenž příběhy svých postav dokonce považuje za umění.

Z cyklu *„Cikáni"* fot. Tomasz Tomaszewski
TOMASZEWSKI T.: *Cikáni [online]* https://academy.tomasztomaszewski.com/gypsies/

1 PILIP Ł.: *Niektórzy dziennikarze uważają, że wojna to szybka ścieżka kariery. To bzdura* [online] https://wyborcza.pl/duzyformat/7,127290,31097197,niektorzy-dziennikarze-uwazaja-ze-wojna-to-szybka-sciezka-kariery.html

Jako zástupce mladé generace polských fotografů vnáší do ustálené tradice novou hloubku, a to skrze perspektivu soucitu. Jeho přístup je podobný přístupu velkých světových fotografů, jako jsou James Nachtwey (u nějž se Grzędziński inspiruje) nebo Don McCullin a Sebastian Salgado. Představují hluboce humanistický přístup a zobrazují velké sociální problémy se záměrem změnit svět k lepšímu. Stejně jako James Nachtwey se Grzędziński vyhýbá zbytečným inovacím a sebejistě se zaměřuje na jemnou strukturu konkrétních společenských problémů. Stejně jako Salgado fotografuje témata jako je násilí, nespravedlnost a utrpení, ale liší se Wojciechovým zaměřením na individuum.Grzędziński se také drží klasických reportážních metod, podobně jako Robert Capa se snaží odvážně odhalit divákům jádro problému. Nezaměřuje se však na pouhé probuzení emocí, jeho fotografie odrážejí schopnost precizního a trpělivého pozorování, jež reflektuje problematiku v plné šíři. Stejně jako jmenovaní fotografové se Grzędziński snaží co nejvěrněji pochopit a zobrazit příběh, jehož záměrem je vyvolat zamyšlení, nikoliv jen iracionální reakci. Díky své mimořádné citlivosti a schopnosti spojit individuální příběhy s univerzálními tématy vyvolávají Grzędzińského fotografie emoce a nutí diváka přemýšlet, stejně jako fotografie největších mistrů světové fotožurnalistiky. Tato práce se zaměřuje na Grzędzińského fotožurnalistickou práci, ale Wojciech není jen reportérem. Je také vynikajícím portrétním fotografem, což velmi často využívá při komerčních zakázkách.

Důl Serra Pelada v Para, Brazílie. fot. Sebastian Salgado
THE GUARDIAN.: *Vyfotografoval jsem svět': umění Sebastião Salgada - v obrazech* [online] https://www.theguardian.com/global-development/gallery/2024/feb/08/i-photographed-the--world-the-art-of-sebastiao-salgado-in-pictures

Vietnam, Na kopci v Da Nangu vyslechne kněz zpověď vojáků.fot. Don McCullin
McCullin D.: *Biography* [online] https://donmccullin.com/don-mccullin/

Po technické stránce rád experimentuje. Fotografuje s různým osvětlením a nebojí se náročných podmínek. Fotografuje také z dronu. Velkou pozornost věnuje kompozici vytvářených snímků, ale nevyhýbá se ani rozostření a chaosu, pokud je to opodstatněné. Fotografuje z vnitřní potřeby vyprávět příběh. Zdá se, že toto médium je jeho způsobem prožívání reality. Je to jeho narativní způsob, jimž může reflektovat i svůj každodenní život. Jeho schopnost precizně revidovat intelektuální a emocionální vhledy a vizualizace nejrůznějších událostí definovaných nejširší možnou škálou prostředí, z něj činí jednoho z nejuznávanějších a nejvýznamnějších fotografů současného Polska. A čím dál častěji je oceňován také jako fotoreportér světového významu.

Těla dvou ruských vojáků, kteří padli v boji u vesnice Mala Rohan východně od Charkova. Ukrajinští představitelé odhadují, že Rusko ztratilo přibližně dvacet tisíc vojáků.,
fot. James Natchwey
THE NEW YORKER: *The Costs of War Photographs by James Nachtwey* [online] https://www.newyorker.com/magazine/portfolio/05/09/the-costs-of-war

Vojáci a patologové čekají na zahájení exhumačních prací na místě hromadného pohřbu v lese ve městě Izium. 16.09.2022, Izium fot. Wojciech Grzędziński

Halyna Morohovská (59 let) sedí na nemocničním lůžku v Záporoží. Byla zraněna při bombardování ubytovny v Mariupolu, kde pracovala. Říká, že v iwnich se ukrývalo asi 150 lidí. během pna bombardování její dcera a tři další lidé před budovou vařili večeři na provizorní kuchyni z cihel. Ona i její dcera přežily a poté, co strávily několik dní ve sklepě nemocnice v Mariupolu, bez světla, bez topení a s omezenou pomocí, rodina riskovala život, aby se pokusila dostat do Záporoží přes frontovou linii. 22.03.2022, Záporoží, fot. Wojciech Grzędziński

Seznam ocenění

2024

- Tokyo International Photo Awards - zlatý vítěz 2023- GRAND Press Photo.Snímek roku 2022
- GRAND Press Photo. První místo Aktuální události, jednotlivci
- Svaz polských fotožurnalistů. Fotožurnalista roku 2022

2022

- GRAND Press Photo. Fotografie roku 2022
- GRAND Press Photo. První místo, KULTURA, HOBBY, SPORT, Jednotlivci
- Svaz polských fotožurnalistů. Nominace na titul Fotoreportér roku 2021.

2019

- Svaz polských fotožurnalistů. Nominace na fotožurnalistu roku 2018
- Svaz polských fotožurnalistů. Politická fotografie roku 2018
- GRAND Press Photo. Třetí cena, Zprávy, Jednotlivci
- GRAND Press Photo. Druhá cena, Dlouhodobý projekt

2017

- Fotofestival. Finalista Grand Prix.
- BZWBK Press Foto. Třetí cena, Novinky, Příběhy
- BZWBK Press Foto. Druhá cena, Každodenní život, Jednotlivci
- GRAND Press Photo. Třetí cena, Kultura a zábava, Příběhy

2016

- BZWBK Press Foto. Třetí cena, Zprávy, Jednotlivci
- BZWBK Press Foto. Druhá cena, Umění a kultura, Příběhy
- BZWBK Press Foto. Zvláštní cena BZWBK
- Svazu polských fotožurnalistů. Třetí cena, Fotoreportér roku.
- Svaz polských fotožurnalistů. Příběh roku 2015
- Svaz polských fotožurnalistů. Portrét roku 2015

2014

- BZWBK Press Foto. Snímek desetiletí

2013

- GRAND Press Photo. První cena, Novinky, Příběhy

2010

- Finalista soutěže SONY World Photography Awards v kategorii Hudba - GRAND Press Photo. Druhá cena, Novinky, Příběhy
- GRAND Press Photo. Druhá cena, Příroda, Jednotlivci
- BZWBK Press Foto. Druhá cena, Zprávy, Příběhy

2009

- WORLD PRESS PHOTO. Třetí cena, Spotové zprávy Příběhy
- SONY World Photography Awards. První cena Spot News
- Čestné uznání NPPA/BOP Mezinárodní zpravodajský obrazový příběh
- Cena VISA d'Or Zprávy
- GRAND Press Photo. První cena, Zprávy, Příběhy
- GRAND Press Photo. První cena, Novinky, Jednotlivci
- BZWBK Press Foto. Foto roku
- BZWBK Press Foto. První cena, Novinky, Jednotlivci
- BZWBK Press Foto. Druhá cena, Novinky, Jednotlivci
- BZWBK Press Foto. První cena, Zprávy, Příběhy
- BZWBK Press Foto. Druhá cena, Civilizace, Jednotlivci
- ZPRAVODAJSTVÍ. Grand Prix

2008

- BZWBK Press Foto. Druhá cena, Společnost, Příběhy

2007

- Soutěž Press Photo. První cena, Zprávy roku
- BZWBK Press Foto. První cena, Zprávy, Jednotlivci

2006

- BZWBK Press Foto. Druhá cena, Novinky, Příběhy
- BZWBK Press Foto. První cena, Civilizace, Příběhy
- BZWBK Press Foto. Speciální cena deníku Rzeczpospolita
- GRAND Press Photo. První cena, Civilizace, Příběhy
- GRAND Press Photo. Druhá cena, Civilizace, příběhy
- NEWSREPORTAGE. Grand Prix
- REPORTÁŽ. První cena, Kultura, Příběhy
- REPORTÁŽ. Cena Johny Walker Keep Walking

2005

- BZWBK Press Foto. Čestné uznání, Zprávy, Jednotlivci

Bibliografie:

ANTCZAK J., *Reporterka. Rozmowy z Hanną Krall. ,* Wyd. AGORA SA, Warszawa 2015, ISBN: 978-83-268-2222-3

BANASZKIEWICZ E. red., *Prezydentura w obiektywie ,* Wyd. Kancelaria Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej, Warszawa 2015

DZIWORSKI B., *f/5.6,* wyd. Migavka Sp. z.o.o., Warszawa 2017

GALASSI P., DELPIRE R., *Henri Cartier-Bresson the man, the image&the world a retrospective.* Wyd. Thames&Hudson, Londyn 2012. ISBN: 978-0-500-28642-5

GIZA M. H., *Artyści mówią. Wywiady z mistrzami fotografii ,* Wyd. Rosikon press, Warszawa 2011

GLUZA R. red., *Polska i Polacy,* Wyd. Press sp. z o.o. sp.k., Poznań 2015

GRZĘDZIŃSKI W., *Pustka,* 2014

HACKING J., red. nauk., *Historia fotografii.* Wyd. ARKADY, Warszawa 2014. ISBN: 978-83-213-4841-4

MOOR K. , *Jacques Henri Lartigue Wynalezienie Artysty,* Wyd. Czysty Warsztat. ISBN: 978-83-89945-78-5

SONTAG S., *O fotografii. ,* Wyd. Karakter, Kraków 2009. ISBN: 978-83-927366-5-3

Internetové stránky:

ALL WORLD WARS: *Robert Fenton* [online] https://www.allworldwars.com/Crimean-War-Photographs-by-Roger-Fenton-1855.html

CHODOWNIK M.: *Wojna, która ma zapach barbowalu* [online]https://holistic.news/wojna-ktora-ma-zapach-barbowalu/[20.08.2018]

CHRZANOWSKI M.: *Bogdan Dziworski f/5.6 - zobacz zdjęcia, które należą do kanonu polskiej fotografii powojennej* [online] https://www.fotopolis.pl/newsy-sprzetowe/wydarzenia/30390-bogdan-dziworski-f-5-6-zobacz-zdjecia-ktore-nalez-a-do-kanonu-polskiej-fotografii-powojennej

CK LUBLIN: *Wojciech Grzędziński Bliżej domu boli bardziej - otwarcie wystawy [online]* https://ck.lublin.pl/wydarzenie/wojciech-grzedzinski-blizej-domu-boli-bardziej-otwarcie-wystawy/

DIGITAL CAMERA POLSKA:*Pete Souza - fotograf prezydenta* [online] https://m.digitalcamerapolska.pl/component/mobile/?view=article&id=3095 [08.08.2019]

FOTOPOLIS: *Monika Szewczyk - Wittek*, [online] https://www.fotopolis.pl/autor/733-monika-szewczyk-wittek

FILMWEB: *James Nachtwey* [online] https://www.filmweb.pl/person/James+Nachtwey-416865/biography

GRZĘDZIŃSKI W.: *Awards* [online] https://www.wojciechgrzedzinski.pl/awards

GRZĘDZIŃSKI W.: *Flashbacks* [online] https://www.wojciechgrzedzinski.pl/flashbacks

GRZĘDZIŃSKI W. : *Invocatio* [online] https://www.wojciechgrzedzinski.pl/flashbacks-2

HOWARD GREENBERG GALLERY: *Jacques Henri Lartigue* [online]https://www.howardgreenberg.com/artists/jacques-henri-lartigue

HONAKER E.: *II* [online] http://www.edwardhonaker.com/booktwo

JANOWSKA A.: *Na wojnie spię jak diecko* [online] https://geekweek.interia.pl/meskie-tematy/news-wojciech-grzedzinski-na-wojnie-spie-jak-dziecko,nId,2413605 [05.07.2017]

KINOWSKA J.: *Historia znalazła mnie* [online] https://przekroj.org/sztuka-opowiesci/historia-znalazla-mnie/ [25.07.2024]

MAGNUM: *Robert Capa* [online] https://www.magnumphotos.com/photographer/robert-capa/

MIEJSCE FOTOGRAFII: *Czas Apokalipsy* [online]http://miejscefotografii.blogspot.com/2012/06/27-z-42-chris-niedenthal-czas.html McCullin D.: *Biography* [online] https://donmccullin.com/don-mccullin/

NACHTWEY J.: *Afghanistan* [online] http://www.jamesnachtwey.com

NACHTWEY J.: *BIO* [online] http://www.jamesnachtwey.com

NACHTWEY J.: *South Africa* [online] http://www.jamesnachtwey.com

PACHOLAK A.: *Intrygujące!„Wielki świat w obiektywie Stefana Arczyńskiego"* [online]https://mnwr.pl/intrygujace-wielk-swiat-w-obiektywie-stefana-arczynskiego/ [11.05.2022]

PATRYCY K.: *Czarek Sokołowski fotograf „demokracji", czyli o ważnych sprawach obiektywnie, artykuł z FK 12/20* [online] https://www.foto-kurier.pl/archiwum_artykulow/wywiady/1-pokaz-1780-czarek-sokolowski-fotograf-8222-demokracji-8221-czyli-o-waznych-sprawach-obiektywnie-artykul-z-fk-12-20.html [16.07.2021]

PILIP Ł.: *Niektórzy dziennikarze uważają, że wojna to szybka ścieżka kariery. To bzdura* [online] https://wyborcza.pl/duzyformat/7,127290,31097197,niektorzy-dziennikarze-uwazaja-ze-wojna-to-szybka-sciezka-kariery.html

RESZKA P. : *Trzaskałem foty i tyle* [online] https://wiadomosci.dziennik.pl/opinie/artykuly/138686,wojtek-grzedzinski-trzaskalem-foty-i-tyle.html[13.02.2009]

RIGAMONTI M.: Byłem „fotografem prezydenta", czyli selfie z kierownikiem kraju [online] https://forsal.pl/artykuly/888611,bylem-fotografem-prezydenta-czyli-selfie-z-kierownikiem-kraju.html [15.08.2015]

SAŃCZUK A.: *Bogdan Dziworski: Teraz każdy może kupić aparat, kamerę taką czy inną, ale nie kupi spojrzenia [online] https://weekend.gazeta.pl/weekend/7,177343,22335989,bogdan-dziworski-teraz-kazdy-moze-kupic-aparat-kamere-taka.html [08.09.2017]*

SCHWARSZGRUBER M: *Wojciech Grzędziński o kulisach swojej pracy [*online] https://wiadomosci.wp.pl/wojciech-grzedzinski-o-kulisach-swojej-pracy-wczesniej-czy--pozniej-kazdy-laduje-u-psychologa-gdy-wyjezdzalem-do-afganistanu-starsi-koledzy--ostrzegali-nie-wrocisz-taki-sam-6025255576425601a [22.01.2016]
SOUZA P.: *President Obama* [online] https://www.petesouza.com/gallery.html?gallery=President%20Obama&sortNumber=4&skipno=0#4

THE GUARDIAN: *The photos that changed America: celebrating the work of Lewis Hine* [online]https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2018/feb/15/lewis-hine--photographs-child-labor-ellis-island

THE GUARDIAN.: *Vyfotografoval jsem svět': umění Sebastião Salgada - v obrazech* [online]https://www.theguardian.com/global-development/gallery/2024/feb/08/i-photographed-the-world-the-art-of-sebastiao-salgado-in-pictures

THE NEW YORKER: *The Costs of War Photographs by James Nachtwey* [online] https://www.newyorker.com/magazine/portfolio/05/09/the-costs-of-war

TOMASZEWSKI T.: *Cikáni* [online] https://academy.tomasztomaszewski.com/gypsies/ [25.5.2018]

ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW: „*Tu jest wojna" - wystawa zdjęć Wojtka Grzędzińskiego z tekstami Pawła Reszki* [online] https://zpaf.pl/aktualnosci/tu-jest-wojna-WG-PR-leica-gallery/

WIKIPEDIA: *Chris Niedenthal* [online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Chris_Niedenthal

WIKIPEDIA: *Jan Bułhak* [online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Bułhak

WIKIPEDIA: *PTSD* [online]https://pl.wikipedia.org/wiki/Zespół_stresu_pourazowego

WIKIPEDIA: *Robert Capa*[online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Robert_Capa

WIKIPEDIA:*Stefan Arczyński* [online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_Arczyński

WIKIPEDIA: *Tomasz Sikora*[online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Tomasz_Sikora_(fotograf)

YOUTUBE: *„Wojna w obiektywie"* wywiad z Krzysztofem Millerem w Programie Bez Nazwy, https://www.youtube.com/watch?v=C6LCl47QDkM

Rozhovory:

z Wojciechem Grzędzińskim ve svém domě v Narty, 31.05 - 01.06.2024 r.

z Magdaleną Chodownik, telefonicky, 07.06.2024,

z Maciejem Stanikiem, telefonicky, 11.06.2024,

z Pawłem Reszką, telefonicky, 14.06.2024,

z Michałem Mazurkiewiczem, telefonicky, 18.06.2024

Jmenný rejstřík:

Arbus Diane	47
Arcimowicz Marek	14
Arczyński Stefan	22
Buchhiltz Fryderyk	66
Bułhak Jan	21
Capa Robert	20, 21, 113
Cartier - Bresson Henri	21, 32
Chodownik Magdalena	90, 91, 111
Dziworski Bogdan	25, 26, 27
Giza Maria Hanna	24, 41
Golik Arkadiusz	37
Góryjowski Piotr	14, 15
Fenton Robert	19
Frątczak Bartosz	14
Hine Lewis	19, 20
Honaker Edward	81
Janowska Anna	36
Kapuścinski Ryszard	34
Komorowski Bronisław	34, 70, 71
Kádára Jánose	24
Kamiński Łukasz	70
Kamiński Sławek	32
Kinowska Joanna	48, 70
Krall Hanna	111
Lartigue Henri Jacques	31
Lazar Tomasz	14
Maloletka Jevhen	91
Marczewski Jacek	32
Mazurkiewicz Michał	103
McCullin Don	113
Merkel Angela	70, 71
Miller Krzysztof	34
Moskwa Maciej	14
Molęcki Piotr	70
Nachtwey James	41, 42, 43, 48, 59, 113
Nabrdalik Maciej	32
Niedenthal Chris	23, 70,112

Nurkiewicz Adam 14
Obama Barack 70
Olkuśnik Wojciech 70
Popiel Lidia 14
Radzikwska - Białobrzewska Eliza 70
Reszka Paweł 105, 111
Rigamonti Magdalena 70
Salgado Sebastian 113
Schwarzgruber Marta 111
Sontag Suzan 13, 19, 20, 31, 47
Sokołowski Czarek 14, 24
Souza Pete 71
Stanik Maciej 47, 48, 51, 54, 103
Szewczyk - Wittek Monika 70, 71, 103, 108
Świderski Jacek 33
Talbot Wiilami Fox 13
Talaga Andrzej 51
Trojańska Teresa 90
Tomaszewski Tomasz 14, 112
Tuwim Julian 59
Vogel Benjamin 66
Wójcik Grażyna 32
Zaborowski Marcin 14
Zelenski Volodymyr 91
Zygmuntowicz Andrzej 37

WOJCIECH GRZĘDZIŃSKI

KONSTANCJA LASOTA